

Ἡ δίκτη ἀσάφεια καὶ πολυσημία τοῦ τίτλου τῆς παρούσας μελέτης εἶναι φυσικό νὰ γενῶ ἐρωτηματικά. Ἐρώτημα πρῶτο: Πὰ ποία ἐρμηνευτική θὰ γίνῃ λόγος ἐδῶ; Πὰ τὴν παραδοσιακὴν «τέχνη τοῦ κατανοεῖν», τῆς ὁποίας κύρια ἀντικείμενα καὶ σημεῖα ἀναφορᾶς ἀποτελοῦσαν ἡ Ἁγία Πραφή, τὰ κλασικὰ κείμενα τῆς ἀρχαιότητος, καὶ τὰ νοηματὰ κείμενα. Πὰ μιὰ ἐρμηνευτικὴ τέχνη στὴν ἐκδοχὴ τοῦ Σπίαρμάχερ, ποῦ ὡς στόχο τοῦ κατανοεῖν θέτει τὴν ἱστορικὴ ἀνασυνθεσι καὶ ἀναπαράστασι τῶν ὄρων συγχρότητος ἕως πνευματικοῦ δημιουργήματος τοῦ παρελθόντος; Πὰ μιὰ ἐρμηνευτικὴ μὲ τὴν ἔννοια τοῦ αὐτῆ ἀποκτᾶ στὸ ἔργο τοῦ Ντάρτναι, ὅταν καλεῖται νὰ περιγράψῃ τὴν κατανοητικὴ λειτουργία ὡς θεμέλιο τῆς ἐργασίας τῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πνεύματος (Geisteswissenschaften), παρέχοντάς τους μιὰ μέθοδο ποῦ θὰ τὴς καταστήσῃ ἀντάξιες τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν; Ἡ μὴτως γὰρ τῆ Φιλοσοφικῆ Ἐρμηνευτικῆ ποῦ θεμελίωσε καὶ ἀνέπτυξε ὁ Χάινς-Γκέοργκ Ιβάντσημπερ, ἐπεκτείνοντας τὸ βεληκεῖς τῆς κατανοητικῆς λειτουργίας σὲ ὁλόκληρο τὸ φάσμα τῶν ἀνθρωπίνων δραστηριοτήτων καὶ ἀναλύντάς τιν;

Ἐρώτημα δεύτερο: Πὰ ποῖον Χάιντεγκερ θὰ γίνῃ λόγος ἐδῶ; Πὰ τὸν Χάιντεγκερ τοῦ *Εἶναι καὶ Χρόνος*, ποῦ ἡμιτελοῦς καὶ ὑπὸ μιὰ ἔννοια ἀποτυχημένου ἔχει-νου ἔργου ποῦ ἀστόσο, παρὰ τὴν ἀποστασιαστικότητά του, ἀναδιέταξε ἐκ βάθρων τὸ φιλοσοφικὸ τοπίο τοῦ 20οῦ αἰῶνα; Πὰ τὸν ὕστερο Χάιντεγκερ, ποῦ ἐγκαταλείπει τὸ ἐγχείρημα τῆς συγχρότητος μιᾶς «θεμελιώδους ὀπλοθίας» καὶ μαζί του τὴν ἀωστηρότητα τῆς φιλοσοφικῆς ἔννοιας, ἀναξίτητωντας πλέον τὴν ἱστορικὴ ἐναλλαγή ἀποκαλύψεως καὶ ἀποκρύψεως τῆς ἀλήθειας στὰ πεδία τῆς τέχνης καὶ τῆς ποιητικῆς, τῆς μεταφυσικῆς παράδοσης ἀλλὰ καὶ τῆς σύγχρονης τεχνολογίας; Ἡ μὴ πῶς γὰρ τὸν «πρώιμο» ἐκείνο Χάιντεγκερ ποῦ, νεαρὸς ὑφηγητῆς στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Φράμμπουρχ, διάνοιγε μὲ τὴς παραδόσεις του τῆς περιόδου 1919-23 νέους φιλοσοφικοὺς ὀρίζοντες, συγκεντρώνοντας γύρω του σὰν μαθητῆς τοὺς πῶς προκισμένους φιλοσοφικά νέους τῆς ἐποχῆς¹;

Ἡ πρώτη αὐτῆ περίοδος ἐνστατικῆς φιλοσοφικῆς ἀναξήτησης καὶ δημιουργίας ἀνο-κλινῶνεται τὸ 1923, ὅταν ὁ Χάιντεγκερ ἀναλαμβάνει θέση ἔκτακτου καθηγητῆ στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μάριμπουργκ, στρέφοντας συγχρότως τὴς ἀναξήτησεις του πρὸς τὴν κατεβυνητή ποῦ τέσσερα χρόνια ἀργότερα θὰ τὸν ὀδηγήσῃ στὸ ἔργεσμα τοῦ *Εἶναι καὶ Χρόνος*. Ἡ περίοδος τοῦ Φράμμπουρχ ὑπῆρξε ἴσως ἡ πῶς παραρωνική καὶ αὐθεντικὰ πρωτότυπη, περιέχοντα ἐν σπέρματι τὸ συνολο σχεδὸν τοῦ ἔργου ποῦ—σὲ διαφορετικὰ, διαδοχικὰ καὶ ἐπιπλέον δοκιμας καὶ παραλλολες—ἀναδεικνυεται καὶ ἀναπτύσσεται στὴς δημοσιεύσεις ποῦ θὰ ἀκολοθήσουν. Ἡ εὐρυχῆς ἀπόφασι τῶν ὑπευθύνων τῆς ἐκδόσης τῶν Ἀπάντων νὰ συμπεριλάβουν σὲ αὐτὴν τὴς παραδόσεις τῆς

* Ὁ Παναγιώτης Θανασσᾶς εἶναι λέκτορας Φιλοσοφίας στὸ Πανεπιστήμιο Κύπρου.

πρώτης περιόδου του Φρόμμπεργκε μας δίνει τη δυνατότητα να παρακολουθήσουμε αυτή την εξαφάνεια δημογραφική πρόφιμη περίοδο σε όλες τις πτυχές της².

Η τελευταία από τις παραδόσεις της περιόδου του Φρόμμπεργκε (θερμό εξάμηνο 1923) με τίτλο *Ὀντολογία και ὑπότιτλο Ἐφημερευτική της βιοτικής πραγματικότητας*³ περιέχει την πιο έκκενη και οδυσαστική ανάπτυξη της γαϊνεργεσιανής εφημερευτικής. Ἡ απόπειρα ἀπεμάδυνσης της δυνάμεως ἀπὸ τις ἀνωτέρως πολυσημίες και διασάφησης τῶν ἐρωτημάτων «ποῖος Χάιντεργκε;» θὰ ἐκκινήσει ἀπὸ αὐτὴ τὴν παράδοση (I). Ἀκολούθως θὰ σφραγισθεῖ στὸ *Ἔϊναι και Χρόνος* (II), και ἡ προσπάθεια μιᾶς ἀκροβόλου ἀπάντησης τῶν ἐρωτημάτων θὰ διακαθροθεῖ με τὴ συνωπτική ἐξέταση τοῦ κειμένου τῆς ὑστερης περιόδου τοῦ φιλοσόφου «Μία συνωπλιά μέσα ἀπὸ τὴ γλώσσα», δημοσιευμένου στὴν ἐκδόση *Καθ' ὁδὸν πρὸς τὴ γλώσσα* (III). Στὸ κείμενο αὐτὸ ὁ Χάιντεργκε, χρησιμοποιώντας τὴν προσφιλή του μέθοδο τῆς ὀνομασπολήσης ἐπιπέτων, θὰ κάνει λόγο γιὰ «τὸ Ἐφημερευτικό» (das Hermeneutische, σ. 98). Ἐν μὴ τι ἄλλο, ἡ ἀρροσσία τῆς ἐκφράσης ὑποδηλώνει ὅτι οἱ ἀναφορὲς τοῦ Χάιντεργκε στὴν εφημερευτικὴ δὲν ἀποδέχονται σε κάποια ἀπὸ τις ἐπιμέρους ἱστορικὲς ἐκφάνσεις της: «τὸ Ἐφημερευτικό» σχετίζεται μὲν με τὴν παράδοση τῆς εφημερευτικής, δηλώνει ὠστόσο τὴν ἀπόπειρα ἀναζήτησης μιᾶς βαθύτερης οὐσίας τοῦ κατανοεῖν και τῆς εφημευείας, τὴν ὁποία καίμια ἀπὸ αὐτές τις ἐκφάνσεις δὲν πέτυχε νὰ ἀναδείξει τὴ σημασία τῆς γαϊνεργεσιανῆς συμβολῆς στὴν πορεία τῆς ἐγγενῶς πολυσημάντης – ἔννοιας τῆς εφημερευτικής και τῆς σημασίας τοῦ ἀποκατὰ τὸ ἔργο του γι' αὐτὸ που καλεῖται εφημερευτικὴ σημασία.

I. Ο ΒΙΟΣ ΩΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑ

«Ἐν θυμῷ καλῷ, χρησιμοποιήσιμα αὐτὲς τις ἔννοιες [ἔφημερευτικὴ] και «ἐφημερευτικὸς»] γιὰ πρώτη φορὰ σε μία [...] παράδοση τοῦ θερμῶν ἐξαμήνου τοῦ 1923. Ἡ ἔθληψη αὐτῆ τοῦ ὑστερου Χάιντεργκε δὲν εἶναι ὀρθή. Ἡ ἔννοια τῆς εφημερευτικής συναντᾶται στὴν πρώτη κίωλας παράδοση που δίνει ὡς νεφρὸς ὑψηλότης τῶν 1919, ὅταν «ἐφημερευτικὴ ἐνάσιθηση» (Hermeneutische Intuition) χαρακτηρίζεται μιὰ «κρίσιματικὴ» κατανόηση τοῦ βίου και τοῦ κόσμου, ἢ ὁποία ἀρρθεῖ νὰ διακαθεῖ ἀπὸ κάθε «θεωρητικὸ-ἐξαντικευμένο ἢ και ὑπερβατικὸ θέτεν»⁴. Σὲ ἄλλη παράδοση τοῦ 1919, ὁ Χάιντεργκε τονίζει τὴ σημασία τῆς ἱστορικῆς ἀναδρομῆς και τῆς «κατανόησης τῶν πνευματικῶ-ἱστορικῶν παραγόντων», ὅχι ἀκόως γιὰ σκοποῦς «εἰσαγωγῆς» σε ἕνα φιλοσοφικὸ πρόβλημα, ἀλλὰ ὡς ἐπιβεβαιωμένο νὰ ἀναγνωσθεῖ τὰς κατανοήσεις τῆς «προσοπιμασίας και ἐνεργοποίησης τῆς φανωμενολογικῆς τάστατος πημάτων τῆς «προσοπιμασίας και ἐνεργοποίησης τῆς φανωμενολογικῆς κριτικῆς» ἢ βαθειὰ συζεύξη ἱστορικῆς και συστηματικῆς φιλοσοφικῆς ἔρευνας ἀποτελεῖ τὴν «οὐσία τῆς διλης φανωμενολογικῆς εφημερευτικής»⁵. Τὸ χειμῆρον ἐξάμηνο 1919-20, ἐξάλλο, προσπαθώντας νὰ προσεκοινώσει μιὰ σχέση τῆς ἐπιστήμης με τὴ ζωὴ που δὲν θὰ συνθλίβει τὴν ἰδιουστασία νὰ ἐργασθῆ ἱστορικῶς τῆς τελευταίας, κάνει λόγο γιὰ μιὰ «ἐπιστήμη τῶν ἀρχῶν» (Ursprungswissenschaft), ἢ ὁποία σε τελευτὴ ἀνάληψη λαμβάνει τὴ μορφή «ἐφημερευτικής» ἐπιστήμης⁶.

Οἱ σποραδικαὲς αὐτὲς ἀναφορὲς δὲν ἐπιτρέπουν ὠστόσο μιὰ ἐπισακή διάγνωση τοῦ

«ἐφημερευτικῶν» χαρακτηρήα τοῦ γαϊνεργεσιανῶ ἐργετήματος, γιὰ τὸν ὁποῖο και ὁ ἴδιος ὁ φιλόσοφος δείχνει ἐξαφάνεια ἀδέσιας. Στὸ ἐπικεντρο τῆς προβληματικῆς του θὰ ρεθεῖ ἡ ἔννοια τῆς εφημερευτικῆς μόνο με τὴν παράδοση τοῦ θερμῶν ἐξαμήνου 1923 που φέρει τὸν τίτλο *Ὀντολογία (Ἐφημερευτικὴ της βιοτικῆς πραγματικότητας)*. Ἡ παράδοση αὐτῆ διακαθροθεῖ χρονικά τὸν πρώτο κίωλο τοῦ Φρόμμπεργκε ἀποτελώντας τὴν κορυφή τῆς φιλοσοφικῆς και ἀκαδημαϊκῆς δραστηριότητάς τῆς περιόδου 1919-23, που στὸ σύνολο τῆς ἴμπερ νὰ ἰδωθεῖ ὡς προσπάθεια ἐπισκοπῆς ἀνάπτυξης μιᾶς «ἐφημερευτικῆς της βιοτικῆς πραγματικότητας»⁷. Ἦν δηλώνει ὁμοως ἡ ἔννοια τῆς «βιοτικῆς πραγματικότητας», πρὸς τὴν ὁποία συνἀρρεται ἡ πρόφιμη αὐτῆ γαϊνεργεσιανῆ εφημερευτικῆ:

Ἡ «βιοτικὴ πραγματικότητα» (Faktizität)⁸ δηλώνει τὴν ὕστατη, μὴ περατέρως ἀναγνώμη πραγματικότητα τῆς ἀτομικῆς ὑπαρξῆς, τὴν ὁποία κάθε ἀβεντικὴ φιλοσοφία ἀρρθεῖ νὰ ἀναγνωρίξει ὡς βάση και ἀφετηρία της. Ὁ βίος, ἡ ζωὴ, ἀποτελεῖ θεμελιωδὲς δεδομένο και πρωταρχικὴ πραγματικότητα – ἕνα factum τὸ ὁποῖο δὲν ἴμπερ νὰ ἀναχθεῖ σε ὁ,τιδήποτε ἄλλο ὠρτε νὰ συναχθεῖ ἀπὸ ἄλλο, και τὸ ὁποῖο ὁ ἀβρωτος οὐδέποτε ἴμπερ νὰ ὑπερθεῖ. Καθὼς ὁμοως πρόκειται γιὰ ἕνα factum πληρὲς νοήματος και σημασιῶν, ὁ ἀβρωτος εἶναι σε θέση νὰ κατανοεῖ ἀνὰ τὰ νοήματα που ὁ ἴδιος παράγει ἐνώρη, ζεῖ, καλοῦμενος και τὰ ἀβρωῖναι και νὰ συγχορρεῖ σε μιὰ βιοτικὴ ἐνότητα⁹. Στὴν παράδοση τοῦ 1923 που θὰ μιὰ ἀτασχολήσει ἔδω, ἡ «βιοτικὴ πραγματικότητα» εἰσάγεται ὡς «χαρακτηρισμὸς του πρώτου τοῦ ἔϊναι τοῦ «ἔδω μας», τοῦ «ἔδω» Dasein» (GA 63, σ. 7). Ὅταν «ἐλαμβάνει κανεῖς τὸν «βίος» ὡς ἕναν τρόπο τοῦ «ἔϊναι», τότε ἡ «πραγματικότητα τοῦ βίου» («faktisches Leben») σημαίνει: τὸ δικὸ μας Dasein εἶναι «ἔδω» («da»), ἐξωτερικεύοντα με κάποιοιον τρόπο και ἐκφράζοντας τὸν χαρακτηρήα τοῦ ἔϊναι του» (σ. 7). Θὰ ὑπέρθε κανεῖς ὅτι ἡ «ἐφημερευτικὴ της βιοτικῆς πραγματικότητας» ἀποτελεῖ ἕναν εἰδικὸ κλάδο τῆς εφημερευτικῆς, ὁ ὁποῖος προσεγγίζει, ἀναλύνει και ἐφημευεί τὸ εἰδικὸ ἀντικείμενο που καλεῖται «βιοτικὴ πραγματικότητα». Ἀντὴν ἀκροβόως τὴν προσέγγιση ἐπιθυμεῖ ὠστόσο νὰ ἀποτρέψει ὁ Χάιντεργκε: Ὅρτε ἡ «ἐφημερευτικὴ» ἐλαμβάνεται με τὴ συνθηθιμένη ἔννοια μιᾶς διδακαλίας περὶ τῆς εφημευείας ὠρτε ἡ βιοτικὴ πραγματικότητα ἀποτελεῖ «ἀντικείμενο» της.

Σὲ μιὰ σύνοψη και μᾶλλον ἐγκυκλοπαίδιαν χαρακτηρήα ἀναδρομῆ στὴν ἱστορία τῆς εφημερευτικῆς, ὁ Χάιντεργκε δὲν παραλείπει νὰ ὑπογραμμίζει τὴν ἀποφασιστικῆς σημασίας τομῆ που σημειώθεται κατὰ τὸν 17ο αἰώνα, δίνοντας ἔκτοτε στὴν εφημερευτικὴ νέα σημασία και νέο χαρακτηρήα: «Ἡ εφημερευτικὴ σημασία δὲν ἀποτελεῖ πλέον τὴν ἴδια τὴν εφημερευτική, ἀλλὰ τὴ διδακαλία περὶ τῶν ὄρων, τοῦ ἀντικειμένου, τῶν μέσων, τῆς μετὰδοσης και τῆς πραγματικῆς ἐφαρμογῆς τῆς εφημερευτικής» (σ. 13). Ὁ Χάιντεργκε θεωρεῖ ὅτι οἱ Διδακαλίες ἐφαρμογῆς τῆς εφημερευτικῆς ἀργότερα αὐτῆ τὴν ἐξέλιξη, περιορίζοντας τὴν ἀποστολὴ τῆς εφημερευτικῆς ὁ μὲν πρώτος σε μιὰ «τέχνη τοῦ κατανοεῖν» τῆς ἔννης ὁμολίας, ὁ δὲ δευτέρος στὴ θεμελίωση μιᾶς «μεθοδολογίας τῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πνεύματος» (σ. 13-14). Ἡ κριτικὴ αὐτῆ πρὸς τὸς Διδακαλίες και Ν-ἴδου θὰ ἀναπτυχθεῖ διεξοδικὰ και με πληρέτερη θεμελίωση τέσσερες δεκαετίες ἀργότερα, στὸ ἔργο τοῦ Ικάνταμπερ *Ἀλήθεια και Μεθο-*

δος¹⁵. Μια περαιτέρω κοινή πεποψήγηση του Χάιντεγγερ φαίνεται πως έμπεριέχεται στην άποψη ότι με την έπιταράτση της τεχνικής και μεθοδολογικής διάστασης της έμφυσητικής άποψήσθχαν η παλαιότερη ένωττητα έμφυσης και έφααηοληής (applicatio) και ό συνακόλουθος πρακτικός προσανατολισμός της έμφυσητικής, που ήταν άκόμη ζωντανός στην πρώτη σημασία της λέξης ή στην έμφυσητική της πατερική θεολογία. Ο Χάιντεγγερ κώθει έπιρμένως την άναρχη να θεωρηθεί ότι στο κείμενό του «ή έμφυσητική δέν χρησιμοποιείται με τη σύγγρονη σημασία της λέξης, ούτε γενικόττερα ως μια έστια και έφραση—διότι σκαλία περ έμφυσης. Σε συνάφεια προς την πρωταρχική του σημασία, ό όρος δηλώνει πολύ περισσότερο μια όρισμένη ένωττητα της έπιτέλεσης του έμφυσηθεν (της μετέδοσης), δηλ. της [...] έμφυσης της βιοτικής πραγματικότητας» (σ. 14).

Ο Χάιντεγγερ δέν είναι ώστόσο άκόμη και τή σχέση της με τό δικό του έργεήφια. Περσφίεται λοιπόν να έπισημάνει ότι «ή λέξη ενδαμάνεται στην πρωταρχική της σημασία, όότε υπογραμμίζει ένδεικτικά—άν και κατά βάση άναπαρκώς—κάποια στοιχεία που είναι ένεργα κατά τή διερεύνηση της βιοτικής πραγματικότητας» (σ. 14-15). Η έπισημάνση αυτή καθίστα πάντα προσφάνες ότε η χάντεγγερική έμφυσητική δέν άραφά δίδου σε έμφυσητα κειμένων ή έξης όμιλια. Η άνωρωπνη ύπαρξη δέν άποτελεί για αυτόν ένα θέμα μετεξυ πόθων άλλων, αλλά τό μονακόλο θέμα. Η έμφυσητική δέν σφέρεται εν τών ύστερων προς την ύπαρξη ως μια ήδη δεδομένη πραγματικότητα και κατάσταση ούτε την άντικειμενική ως άντικείμενο μιας άποστασιοποιημένης πνευματικής δραστηρότητας, αλλά γενείται και τηγάζει μέσα άπό την ίδια την ύπαρξη, τή ζώη, τή «βιοτική πραγματικότητα». Χαρακτηριστικό έργενές—και πρωτογενές—του Dasein είναι ή άνωρότητα, ή τάση και ή άναρχη του έμφυσηθεν τόν έαυτό του, να άναζήτει τή θέση του στον κόσμο που τό περιβάλλει και να σποθετείται σε αυτόν¹⁶. Η έμφυσητα δέν άποτελεί θεωρηγενές ένεργημα, αλλά άναπόσπαστη και άρρευκτη συνήχη του άλώρωτου Dasein, τό όποίο ύπαρχει ένός έμφυσηθεν: *intirektor ergo sum*.

Έπιρμένως, έφόσον ή έμφυσητική ένυπαρχει έργενώς στη βιοτική πραγματικότητα και τή συναπαρτίζει δομώντας την κατανοητά, θα ήταν λάθος να εκλάβει κανείς τήν βιοτική πραγματικότητα ως «άντικείμενο» της έμφυσητικής. Σε μια άπό τις πόθδες διεσδυτικές παρατηρήσεις του, ό Ικάνταμερ χαααατήριζε τή γενική τής φράσης «έμφυσητική της βιοτικής πραγματικότητας» ως γενική ύποκειμεναή και όχι άντικειμεναή¹⁷. Η βιοτική πραγματικότητα δέν έμφυσηεται έξωθεν, αλλά έμφυσηει ή ίδια τόν έαυτό της και τή θέση της στον κόσμο. Η σχέση αυτή δέν έπιρπέεται έξώδου να ιδωθεί ούτε υπό τό πρίσμα της φαινομενολογικής «άποβλεπτικότητας», άπου δέν άποτελεί καν μια σχέση—πρός, αλλά έναν πρώτο του Dasein για τόν έαυτό του» (σ. 15). Η χάντεγγερική έμφυσητική δέεται άπό μια άμεσικτη άυτοαναφορικόττητα, ή όποια δέεται και τήν ίδια τή φύλοσφια: «Τό έμφυσητικό έργεήφια [...] δέν άποτελεί έτοιμο άπόκτημα, αλλά έπιτηγάζει και έφύεται άπό μια θεμελιώδη έπιπρία, δηλ. άπό μια φύλοσφική έπιήγηση, έντός

της όποιας τό Dasein συνανατά τόν έαυτό του. Η έπιήγηση είναι φύλοσφική, και αυτό σημαίνει: είναι ζωντανή σε μια άρχέγηση άυτοσημεία που ή φύλοσφια διατυπώνει περ έαυτης και προς έαυτήν [...]» (σ. 18).

Η χάντεγγερική έπιόληση της έμφυσητικής καθοδηγείται άπό μια βαθύτερη έπιόλη: τήν ύποθέωση και άναψηση του παραδοσιακού προβάδισματος που κατέχει ή θεωρητική και έπιστημονική πραγματέωση του κόσμου και της ύπαρξης. Είναι προσφάνες ότε ό Χάιντεγγερ βριακεται έδώ άκόμη υπό την ίσχυρή έπιόληση του Ντίντου και της πεφώηης ρήσης του που χαααατήριζε τό κατανεί σε δύο του τό έφος ως έξης: «ή ζώη συνδαμάνει έδώ τή ζώη»¹⁸. Η έμφυσητική συνατά έτσι πρώτως μια άυτοσημείωση της βιοτικής πραγματικότητας που συγροτεί τήν ύπαρξη και καθίστα άνωτή τή ένωττά της: κάθε περιήφαρη και θεωρητική σνδύλη όφείλει να άκόλυθεί κατά πόδα αυτή τήν πρωτογενή, άρχέγηση άυτοσημεία και άυτοκατανόηση—και αυτό ίσχυει έξίσου και για τήν ίδια τήν χάντεγγερική άνάδυσή.

Η ύπαρξη, τό Dasein, δέν έπιρπέεται να έγκαταλείφει έργιασμο και να χαααατεί «άντικείμενο άδιάφορον όντολογικών δοξασιών» (σ. 3), αλλά ένσποθετεί σε μια έμφυσητική που γενείται και άναπτύσσεται έντός του βιοτικού πλαισίου, άποτελώντας άποσταγμα του βίου του Dasein, της διαμέφιας και της πρέψης. Η «άναρχη, έπιτέλεση και άκείωσηση» αυτής της έμφυσητικής «προηγείται—όσον άραφά στο Είναι της, αλλά και χωνικά—κάθε ένεργοποίησης των έπιστημών» (σ. 15). Η δυσηπία ένωτη της έπιστήμης και της θεωρίας δέν όδηγει βέβαια σε άποχήξη της φύλοσφιας έν γενει. Άντίθετα, ό Χάιντεγγερ έπιθμει να άποσημείσει τή φύλοσφια άπό τόν ύγρό της θεωρίας και να τήν συνάψει προς τή ζωντανή και άσειψητη «έρωτητικότητα» (Fraglichkeit, σ. 17) της άλώρωπνης ύπαρξης. Η φύλοσφια μπορεί να είναι άυτοαναφορή, να άποτάσσεται κάθε έξώθεν ύπόδειξη, έπιόλη ή χειραγώγηση και να άυτοπροοδιορίζεται ως μια δραστηρότητα που έπιτέλεται έαυτης ένεκα και χωρίς άλλες έπιόλεις, μόνο έπιόλη και ό ίδιος ό άλώρωπνος βίος στην άτομικόττά του άποτελεί άυτόνομη και άυτοπροοδιορίζόμενη ένωττητα. Μάλιστα, ή άυτοσημία της ύπαρξης που έκαράζεται σε κάθε έμφυσητα δέν έπιρπέεται να ιδωθεί κατά τό πρότυπο του άνωστοχασμού (Reflexion), άπου ή έμφυσητα μοφάεται «το ίδιο Είναι με τήν πραγματικότητα της ζώης» (σ. 15). Έφόσον ή έμφυσητα ταυτίζεται όντολογικά με τή ζώη έν γενει, δέν έπιτελείται λαμβάνοντας άπόσταση άπό τό «άντικείμενο» της, ούτε έπιρπέεται κάποια άναστοχαστική διαμεσολάβηση, αλλά όφείλει να έπιτελείται κατά τρόπο άμεσο, οίονει πρώτογενώς¹⁹.

Έμφυσητα τήν σφαδός, αυτή ή έννοια της έμφυσης θέτει στο στόχαστρό της τήν έγελανή διαλεκτική. Σε μεταγενέστερο σημείο της παραόσης, ό Χάιντεγγερ θά προδει σε σφοδρές—και ιδιαίτερα άτυγεις στη διατύπωσή τους—έπιθέσεις κατά της διαλεκτικής, χατηροπώντας τήν μεταξυ άλλων ότι «φέρεται άπό έένο πράξι» (σ. 45), ένω σε γαατή σημείωσή του που έπιγράφεται «έμφυσητική και διαλεκτική» (σ. 107-108) θά έπιστημάνει ότι η δεύτερη «δέν όδηγει σε άμεση σνδύλη και κτήση ούτε τήν άπαταε», σε άντίθεση με τήν έμφυσητική που έπιρπέει μια «πώ ρίχνη δύνατοττητα, μια νέα έννοιακόττητα». Η άμεσόττητα που άξιώ-

νει ο Χάιντεγγερ για την έφημερευτική του γαίνεται ωστόσο να άκυρώνει κάθε διαμεσολαβητική λειτουργία του έφημερευτικού λόγου – κάτι που άποτελεί το σημαντικό ιστορικό κενό της ανάπτυξης του, συμβάλλοντας στην άδυναμία προσδιορισμού του άρραβόνος γαφακτρά της έφημερευτικής του και της σύσης της με αυτό που άποκαλεί «φιλσοσοφία». Άπό τή μία πλευρά, ή «άμεσοτητα» της έφημερευτικής της έπιτρύπει να μένει στο προ-θεωρητικό πεδίο, άποτελώντας άμεση έκδήλωση της βιοτικής πραγματικότητας: δέν άποτελεί έργο είδικών, αλλά άναπόσπαστο στοιχείο της κάθε άτομικής ύπαρξης, του κάθε Dasein. Άπό τήν άλλη, ωστόσο, ή «έφημερευτική κατανόηση» προβάει σε άναδέιξη χάπουν γενικών, μορφικών γαφακτρικών (das Formale, σ. 18) της ύπαρξης, και ή άάλυση του Χάιντεγγερ –όσο «μορφολογική» κι άν είναι, όσο κι άν «έπισησφύσει στην πραγματικότητα του Dasein», όσο κι άν άποφύγει τήν «αυτόνομηση» (σ. 18)– διασφύει τελικά άπό τήν έπιπρακτη κατανόηση που έπιτελείται καθημερινά κατά τήν έπιτέλεση των πρακτικών δραστηριοτήτων της άτομικής μας ύπαρξης: άποτελεί Θεωσιάζ!

Έγινε ήδη λόγος για τήν έιξη που άκούσε στον Χάιντεγγερ ή παλαιότερη, πρακτικά προσανατολιτισμένη έφημερευτική. Ό ίδιος δέν περιορίζεται, ωστόσο, στην άποκατάσταση αυτής της πρακτικής διαστασης, αλλά τήν άάγει σε μωλιδική. Η άρνηση του να άποδεχθεί τον διαμεσολαβητικό και έν τελεί θεωρητικό γαφακτρά της έφημερευτικής, ή έπιμονή του να τήν συνάπτει προς το κοινό κατανοεί ως άμεσο άναπτυγμά του, τόν οδηγεί σε μία άδυναμία προσδιορισμού του status της έφημερευτικής, τόσο καθ' έαυτήν όσο και σε σχέση με τή φιλσοσοφία. Θα άνεμε κανείς ήτι: μία έφημερευτική που –μόνη αυτή– πηγάζει μέσα άπό τήν ύπαρξη και έπισησφύσει σε αυτήν διατηρώντας τήν σε «φιλσοσοφική έρηγήρηση» δέν μπορεί παρά να άποτελεί τή μόνη άυθεντική φιλσοσοφία. Είναι έπιμελως φυσικό να έκπλησσει ή άκόλυθη άμήχανη διατύπωση: «Υποθέτω [...] όρι ή έφημερευτική δέν είναι καν φιλσοσοφία, αλλά μάλλον κάτι προσωρινό, που έχει ωστόσο μία δική του ιδιαιτερότητα: Ό θείμα δέν είναι να τελειώσουμε μαζί του όσο πιο γρήγορα γίνεται, αλλά να παραμεινουμε μέσα του όσο περισσότερο μπορούμε» (σ. 20). Η άπορία έπιτείνεται και άπό τήν έξησ φράση: «Η ίδια ή έφημερευτική δέν είναι φιλσοσοφία: Θα έπιθυμούσε άπλώς να ύποβάλλει στη σημερινή φιλσοσοφία “προς εήμετην μελέτην” ένα ξεχασμένο μεχρή σήμερα άντικείμενο».

Η προσημείωση άπό τήν έφημερευτική του «άντικειμένου» αυτού –της βιοτικής πραγματικότητας– φαίνεται όρι δέν μπορεί να άποκαληθεί φιλσοσοφική, στο βαθμό που ό Χάιντεγγερ έλαμιάδανει τήν φιλσοσοφία κατά τον παραδοσιακό τρόπο ως θεωρητική, έννοιακή άναζήτηση. Ό ρόλος της έφημερευτικής περιορίζεται έτσι κυρίως σε μία χρητική και προπαρασκευαστική λειτουργία, με στόχο να καταδείξει το άδασμο δύο αίτημάτων που συγνά και έπιμόνα διατυπώνονται στη φιλσοσοφία. Ό πρώτο άπαιτεί «να μήν μένει κανείς πολύ στις προυποθέσεις, αλλά να θεάται τά ίδια τά πράγματα», ένω το δεύτερο έπιμένει όρι «οί προυποθέσεις θα έπρεπε να διαβιάζονται στο κοινό με τρόπο γενικά κατανοητό, δηλ. να είναι κατά το δυνατόν άκίνδυνες, πειστικές» (σ. 19). Τα αίτηματα αυτά «περιβάλλονται τήν έπίταση της καθαρα άντικειμενικής άπόλυτης φιλσοσοφίας» – μία έπίταση που ή έφημερευτική

μπορεί και όρειεί να άκυρώνει, μαζί με τόν μύθο μιας φιλσοσοφίας που προσεγγίζει τά πράγματα έλεύθερη προυποθέσεων και προκατάλητων¹⁶. Προετοιμάζοντας τήν γκανταμειανή «άποκατάσταση της προκατάλητης»¹⁷, ό Χάιντεγγερ άποκαλύπτει ως μεγαλύτερη και σκοτεινότερη προκατάλητη το αίτημα μιας «απρουποθετικής» και «άπροκατάλητης» κατανόησης (και φιλσοσοφίας), μιας Θεώρησης έλευθερίας άπό τους περιορισμούς όποιουδήποτε έπιμέρους σκοπιάζ και είδικής όρητικής γνώσης. Η «έπισησημωκότητα και άντικειμενικότητα» προσφέρουν άπλώς το προσχημα της άνοργέυσης της «άκαμίας» σε ύψιστη άρχή και της έξάπλωσης μιας βαθείας «τυπικότητας» (σ. 82). Ός κριτική αυτής της άκαμίας, ή έφημερευτική καθιστά σαφές όρι ούδέποτε μπορούμε να παρατηθούμε άπό τήν όρητική γνώση μέσα άπό τήν όποια βλέπουμε τά πράγματα: αυτό που έπιβάλλεται είναι ή «ρητή άκείτοποίηση» της στην ιστορική της διάσταση. Ό σχήμα του «έφημερευτικού κύλου» που θα έκτεθεί στο ΕκΧ δρίσκεται έδω έν τή γενέσει του.

Η θεμελιώδης λειτουργία της άκείτοποίησης του όρχίζοντα μέσα άπό τόν όποιο προσεγγίζουμε τή ζωή, τή βιοτική πραγματικότητα και τις «προυποθέσεις» της φιλσοσοφικής μας στάσης συνίσταται σε μία άποδόμηση (Abbau, Destruktion) της φιλσοσοφικής παράδοσης. Σε άντιθεση με το αίτημα μιας «άμεσης» σιλλληής των πραγμάτων που είχε διατυπώσει άρχικά, στην πορεία της παράδοσης ό Χάιντεγγερ έπισημαίνει όρι «αυτό που άπλώς έμσωνίζεται καθ' έαυτο δέν άποτελεί κατ' άντήκην το ίδιο το πράγμα» που άναζήτούμε. Μία «έτοια άπλή πρόσληψη δέν διασφαλίζει άπόλυτος τίποτε» (σ. 75), καθώς καθορίζεται άποφασιστικά άπό τήν παράδοση και άπό τους ιστορικά διαμορφωμένους τρόπους σιλλληής των όντων.

Η παράδοση συσσωρεύει άδιαπάλγητα σρώματα «έπιτάλυσης», τά όποια όρειλουν να άποκομωθούν σε μία άνάστροφη ιστορική πορεία «άποδόμησης» που θα οδηγεί στις «έμπροχίματες πηγές» προέλευσης των φιλσοσοφικών έρωτημάτων και έννοιών. Σε άντιθεση με τήν «άναστροφικότητα της γαινωμενολογίας», που θεωρεί όρι «τό πράγμα» σιλλδιαδάνεται «άπό όποιουδήποτε όρητική γνώση μέσα σε μία άρραλή προφάνεια» (σ. 75), ή έφημερευτική όρειεί να λαμιάδει υπ' όλην τόν βαθιά ιστορικό γαφακτρά της ύπαρξης μας και της βιοτικής πραγματικότητας και, ως «θεμελιώδης ιστορική κριτική», να έχει διαρκώς έπίγνωση του ιστορικού φορτίου που έχει συσσωρευθεί στις έννοιες, άποτελώντας άπαράγραπτη προυπόθεση της κατανόησης. Με αυτή τήν έννοια, όπως έπιβεβαιώνει και μία γραπτή σημείωση του Χάιντεγγερ, «ή έφημερευτική είναι άποδόμηση!»¹⁸ (σ. 105).

Άς συνυψίσουμε: Ό προύμο αυτό κείμενο του Χάιντεγγερ άναδεικνύει τό χαρανοείν ως έγγενές, μόνιμο και ούσιώδες στοιχείο που διαπερνά κάθε πλευρά της άθλώπνης ύπαρξης. Η έξέλιξη που σημειώθηκε κατά τόν 17ο αιώνα όρειεί να άναστροφεί, ώστε ή έφημερευτική να πύψει να άποτελεί σύστημα έξείδικωμένου κανόνων και τεχνικών της κατανόησης (όπως πιστεύει ό ίδιος ό Χάιντεγγερ γιά τήν έφημερευτική του Σλαιερμαχερ) ή μέθοδο των Έπισητημών του Πνεύματος (όπως πιστεύει γιά τήν έφημερευτική του Ντλκαυ) και να ταυτισθεί με τήν ίδια τήν κατανοητική πράξη. Η έφημερευτική της βιοτικής πραγματικότητας δέν άποτελεί «έγχη» ή διδοσκαλία περί έφημείας, αλλά τήν κριτική και θεμελιώδη άυτοσημεία της ύπαρξης. Ός ancilla

philosophiae, είναι μια φιλοσοφική έφημερευτική που διατηρεί το Dasein σε «έγρηγορητο», υπενθυμίζει την ιστορικότητα και πεπερασμένα προσδιορισμένη πραγματικότητα κάθε φιλοσοφικής θεώρησης – παραμένει ωστόσο μια φιλοσοφική έφημερευτική, χωρίς να μετασχηματίζεται σε έφημερευτική φιλοσοφία.

Φαίνεται πάντως ότι ο χαρακτηρισμός από τον Ικάντσερ της γενικής στη φράση «έφημερευτική της βιοτικής πραγματικότητας» ως γενικής υποκειμενικής πρέπει πιθανότατα να τροποποιηθεί: η γενική είναι συγγενώς υποκειμενική και άντικειμενική. Ως γενική υποκειμενική, καθώς τή βιοτική πραγματικότητα φων υποκειμενο της έφημερευτικής, άνωγορεύει την πράξη σε πηγή και χώρο προέλευσης και άναρτητής της. Ως γενική άντικειμενική, στρέφεται προς τη βιοτική πραγματικότητα ως άντικειμενο μιας άνωλυσης που (όσο κι αν ο Χάντεγγερ έπιθυμεί να το άποφυγεί) δεν μπορεί παρά να άνωμασσει θεωρητική – άδυνατώντας συγγενώς να θεμελιώσει την παρουσία και νομιμότητά της. Προκειμένως εδώ ο άντιστοίχος κίνδυνος που θα έπρεπε να διατηρεί το *Εκ·Χ* και που θα άποδειχθεί μοφαιώς για την έκβαση του έγχεφρήματος: Η άνωλυση της ύπαρξης (Daseinsanalytik), που καλείται να άναδείξει το «νόημα του Είναι» και να το θεμελιώσει στο Dasein, θα μείνει ή ίδια μετέωρη και άδικαιη να έπιβεβαιώσει την προέλευσή της μέσα από την πρακτική, προβλεπτική δραστηριότητα του Dasein. Όσο η έφημερευτική της βιοτικής πραγματικότητας όσο και το *Εκ·Χ* άποτελούν θεωρία που υποδιέεται πλήρως, μελιώς και άνεπτυχώς μια προ- και έξω-θεωρητική στάση.

II. ΚΥΚΛΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ

Όπως άνωγνήρισε ο ίδιος ο Χάντεγγερ³¹, η έξοικειωσή του με την έννοια της έφημερευτικής όφειλόταν στις θεολογικές σπουδές της νεότητάς του, καθώς και στη μελέτη της θεωρίας του Ντιλθαι για τις ιστορικές Έπιστήμες του Πνεύματος. Στην πανεπιστημιακή παράδοση του 1923, είναι σαφές ότι ο Χάντεγγερ άδινωσσει να διασαφήσει έπιφρακώς την «έφημερευτική» διάσταση της σκέψης του, την έπι-καλείται ωστόσο προκειμένου να λάβει άποστάσεις από τη χουσερλιανή φαινομενολογία ως «άπρσιυόθετη» και «αύστηρη» έπιστήμη. Όταν πάντως τέσσερα χρόνια άργότερα άπευθύνεται με το *Είναι και Χρόνος* στο εύρη κοινό, έμφανίζεται διαστακτικώς στην έγκατάλειψη του όρου φαινομενολογία και στη λήψη σαφών άποστάσεων από τον Χουσερλ, έξακολούθωντας να χαρακτηρίσει το όντολογικό του έγχεφρημα ως φαινομενολογικό: «όντολογία και φαινομενολογία [...] χαρακτηρίζουν την ίδια τη φιλοσοφία, όσον άφορά στο άντικειμενό της και στον τρόπο του χειρισμού [του άντιστοίχως]» (*Εκ·Χ*, σ. 38).

Τέτοιου είδους ταυτίσεις μπορούν να έκληθθουν ως δείγματα μιας ροτής προς άνεπιτρέπτες έννοιολογικές άπαιθλώσεις. Θα μπορούσαν πάντως να αξιολογηθών θετικότερα, αν υποθέσουμε ότι εκφάζουν την έπίγνωση πως τίτλοι, κατευθύνσεις και σχολές διαχεραίνουν μάλλον παρά υποδοθούν την φιλοσοφική κατανόηση, και έπιμενως πρέπει να υπονοηθούν στη μονομέρεια τους. Όπως κι αν έχουν τά πράγματα, ο Χάντεγγερ στο *Εκ·Χ* δεν περιορίζεται στο συμβέβασμό και στη συν-αφή όντολογίας και φαινομενολογίας, αλλά φαίνεται να άναφεί και την έναντιότητα

έφημερευτικής και φαινομενολογίας: «Η φαινομενολογία του Dasein είναι έφημερευτική με την άρχέγονη σημασία της λέξης, ή όποια άναφέρεται στο έργο της έφημενίας» (σ. 37). Έπιχειρώντας να διασαφήσει έγύτερα αυτή την «άρχέγονη σημασία» της έφημερευτικής, ο Χάντεγγερ διακρίνει στην περίφημη «μεθοδολογική» έβδομη παράγραφο του έργου πρείς συνιστώσες του «έφημερευτικού» χαρακτηρισμού της φαινομενολογίας.

Η πρώτη άφορά στο «μεθοδολογικό νόημα της φαινομενολογικής περιγραφής», που συνίσταται σε «έφημενία» (Auslegung): Ο λόγος της φαινομενολογίας λαμβάνει τον «χαρακτήρα του έφημενείν», με την έννοια της μετάδοσης, του άρχέλιματος, της διαμηνυσης (kundgeben). Τα «άγγελώλιενα», δηλαδή το νόημα του Είναι και οι όμιές του Dasein, έχουν άιφότερα το θεμελιό τους στο Dasein και στην καταννητική δραστηριότητα ως «έρεμμένη προδολή» (geworfener Entwurf), και όχι στα άνωστοχαστικά ένεργήματα μιας άποδλετικής συνείδησης. Είναι προφανές ότι ο Χάντεγγερ προσφεύγει σε αυτή την έφημερευτική διασταση και της προσδίδει ύπαρκτη σημασία, προκειμένου να άντιδιαστείλει ό,τι άποκαλεί έφημερευτική φαινομενολογία προς τη φαινομενολογία του Χουσερλ³². Η δεύτερη διάσταση της έφημερευτικής του *Εκ·Χ* έγκειται στη σημασία της για την «έπέξεργασία των όρων της δυνατότητας κάθε όντολογικής έρευνας», δηλ. και εκείνης που άποδίδεται στο Είναι άλλων όντων και όχι μόνο του Dasein (σ. 37). Καθώς το Είναι των όντων και το νόημα του άναδίδεται μόνο εντός της καταννητικής δραστηριότητας του Dasein, το όποιο κατέχει έτσι ένα «όντικο-όντολογικό προδίδισμα» έναντι όλων των άλλων όντων (σ. 13-14), ή δυνατότητα των έπιμέρους «περιφερακικών όντολογιών» στηρίζεται σε μια πρότερη «έφημερευτική» διάνολη των ύπαρκτηκων όμιλων του Dasein και του νοήματος του Είναι που αυτό καταννοεί. Η τρίτη διάσταση της έφημερευτικής, τέλος, όφειλεται στο «όντολογικό προδίδισμα του Dasein», άρτεται μιας «έφημενίας του Είναι του Dasein» και άφορά σε μια «άνωλυτική της ύπαρκτηκότητας της ύπαρξης» (σ. 38). Η διάσταση αυτή χαρακτηρίζεται από τον Χάντεγγερ ως ή «προυτεύουσα», καθώς από αυτή την ύπαρκτη άνωλυτική του Dasein θα εκκινήσει και θα διέλθει ή άπότερα άναρτητής της «θεμελιώδους όντολογίας».

Οι διασαφήσεις αυτές έπιχερώνουν το περίγραμμα της χάντεγγερσιανής σύνληψης της έφημερευτικής που διακινώταν στην παράδοσι του 1923, χωρίς ωστόσο να συνιστούν ιδιαίτερη πρόδο όσον άφορά στην δόδοτητα και έμβθεια της χάντεγγερσιανής έννοιολογίας. Ο ειδικά έφημερευτικός χαρακτηρισμός της «άνωλυτικής της ύπαρκτηκότητας της ύπαρξης» δεν άνωδεικνύεται, ενώ ο άνωγνώστος άδυνατεί να διαγνώσει τη σχέση της με ό,τι παραδοσιακά καλείται έφημερευτική. Μάλιστα, παρά τις πρώτες έπιφρακικές τοποθετήσεις, στην πορεία του *Εκ·Χ* ή έννοια της έφημερευτικής καθίσταται «παράξενα ώχηρη»³³ και ουσιαστικά έξαφανίζεται από το προσκήνω. Βέβαια, το γεγονός αυτό δεν άρκεί για να άναφεί τη σημασία του έργου για την έφημερευτική ή χώρο συμβολής του Χάντεγγερ στην έφημερευτική προβληματική περιέχεται στις παραγράφους του *Εκ·Χ* που είναι άφιμεριώμενες στο «Dasein ως καταννοείν» (παρ. 31) και στο «καταννοείν και έφημενία» (παρ. 32).

Το καταννοείν έμφανίζεται στο *Εκ·Χ* όχι ως μέσο γνώσεως και έπιστήμης, αλλά

ως «θεμελιώδες υπαρκτικό χαρακτηριστικό», «θεμελιώδης μορφή του *Εἶναι* του *Dasein*» (σ. 143). Αυτό το «ἀρχέγονο κατανοεῖν» ἀφορᾶ στην ὀδηγία τοῦ *Dasein* με τὸν κόσμον, τὴν ὅποια καὶ «διανοίγει» ἀποκαλυπτικά. Ὁ κόσμος ἀποτελεῖ τὴν πρώτη, ἀταξάργατη καὶ μὴ περαιτέρω ἀναγώγιμη πραγματικότητα τῆς ὑπαφῆς – ἓνα ἀνυπερέδωτο Πρότερον τοῦ συγγροεῖται ὡς σύνολο σχέσεων καὶ σημασιῶν θεμελιωμένων στην «προσ-χειρότητα» (*Zuhandenheit*) τῶν ὄντων καὶ στῆ θεση τοῦ αὐτὰ καταλαμβάνον ἐντός τοῦ πρακτικοῦ βιωτικοῦ πλαισίου τῆς ἐκείστοτε ἀπομνηστικῆς ὑπαφῆς. Καθὼς θεμελιώδης ὀντολογικὴ κατηγορία τῆς ὑπαφῆς δὲν εἶναι ἡ «πραγματικότητα» ἀλλὰ ἡ «δυνατότητα», τὸ κατανοεῖν ἐπιτελεῖται ἀρχέγονα ὡς «προβόλη» (*Entwurf*) σὲ δυνατότητες τοῦ *Dasein* – μιὰ προβολὴ τοῦ μόνῃ αὐτῆ ἐπιτρέπεται τῆ διανοίξῃ καὶ προσέγγιστῃ τοῦ κόσμου. Ἡ προτεραιότητα τοῦ «δυναμείν» δίνει στην κατανοήστῃ τὸ χαρακτηριστὴ ἀνάληψῃ μιᾶς τέτοιας δυνατότητας, τὴν ὅρα τοῦ ἀλλες παραμένον ἀνεργές καὶ ἀκυρώσιμοντα (συμπροσδιορίζοντας ἐντοῦτοις, ἔστω καὶ ἀρηγνυτά, τὴν ὑπαφῆ). Παράλληλα, καὶ ἡ ἴδια ἡ φιλοσοφία ὡς κατεξοχὴν μορφή κατανοήστῃ ἀποτελεῖ δυνατότητα, παραμένοντας καὶ ἀναπτυσσόμενῃ στὸ πεδίο τοῦ «δυναμείν». Ἡ ὄλο *Dasein* ὑπάρχει προβαλλόμενο διαρκῶς σὲ δυνατότητες, ἀναλαμβάνοντάς τες ἢ ἀπορρίπτοντάς τες: *προβαλλόμεναι ἄρα ὑπάρχειν*.

Ἡ κατανοεῖν ἀφθονοῖται καὶ μαρποροῖται ὡς ἐπιμνησία (*Auslegung*), μέσα στην ὅποια «τὸ κατανοεῖν οὐκ ἐπινοοῖται κατανοητικά τὸ κατανοηθέν του» (σ. 148). Ἡ γαιντεργραφία «ἐπιμνησία» δὲν ἀποτελεῖ μιὰ ἀπλή καὶ ἐπιγραμμετικὴ «γνωσμία με τὸ κατανοηθέν, ἀλλὰ τὴν ἐπιεργασία τῶν δυνατοτήτων τοῦ ἔργου προβληθεῖ ἐντός τοῦ κατανοεῖν», τὶς ὅποιας ἀποκαλύπτει καὶ ἐκφράζει με πρῶτο τρόπο. Δὲν ἀφορᾶ πλῆθόν τόσο σὲ χεῖμενα ἢ σὲ ξένη ὀμνία, ὅσο στὸν πρακτικὸ βίω καὶ στὸ συμπλέγμα σχέσεων τοῦ συγγροεῖται ἀπὸ τὸ ἐκείστοτε *Dasein* ὡς ὁ «κόσμος» του. Ἡ ἀρχέγονη ἐπιμνησία ἐκκινεῖ ἀπὸ τὸν πρωτογενῆ προσδιορισμὸ τοῦ ὄντος ὡς «κεχρησμένος» (*Zeug*) καὶ ἐκφράζει ρητὰ τὴν κατανοήστῃ τῆς θέσης τοῦ κάθε ὄν καταλαμβάνει σὲ ἓνα τέτοιο συμπλέγμα βίαι τῆς «προσ-χειρότητας» του (*Zuhandenheit*) καὶ τοῦ Προς-τι (*Um-zu*), τοῦ σκοποῦ τοῦ ἐπιτελεῖ. Ἡ θέση αὐτῆ ἀνωδεκνυεῖται μέσῳ τῆς κατανοήστῃς «τινός ὡς τινός». Ἡ ἀρχέγονη κατανοήστῃ δὲν κατανοεῖ τὰ ὄντα μεμονωμένα καὶ προσδιορισμῶν ἐν ἑαυτοῖς καὶ δι' ἑαυτὰ, ἀλλὰ τὰ ἐντάσει στὸ πλαίσιο σχέσεων καὶ προσδιορισμῶν τοῦ καθέτου «κόσμου». Ἡ ἐπιμνησία «τινός ὡς τινός» («δομῆ τοῦ ὄλου») δὲν ἀποδοῖει ἐκ τῶν ὑστέρων στὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὄν ἔκτων χαρακτηριστικῶν, ἀλλὰ εἶναι πρωτογενῶς καὶ παντοσφῶ παραούσα, ἐνωπάρχοντας ἀπόλη καὶ στην στοιχειώδη ἀπόλητῃ ρισακὴ πρόδηλη τῶν ὄντων, ὅπως καὶ στὶς μορφές ὄλην ἀπλή, ἀμνηστικῶς καὶ «οὐδέτερες» θεώρηστῃς τούτες. Ἡ κατανοήστῃ τοῦ στρεβλίστου στην ἀνάδειξῃ τῆς θέσης τοῦ ὄντος στὸν κόσμον παράγει «νόημα» (*Sinn*). Ἡ νόημα αὐτοῦ τοῦ «νοήματος» εἶναι κατεξοχὴν ὀντολογικὸ, ἀφοῦ ἀνωδεκνυεῖται μέσα ἀπὸ τὴν ἔκταξῃ τοῦ σκεύους στὸν κόσμον, τοῦ μέρους στὸ ὄλον: «ὄλο διανοητικότητα τοῦ Ἐιδῶ (*Da*), τὸ κατανοεῖν ἀφορᾶ πάντοτε στὸ σύνολο τοῦ Ἐν-τῶ-κόσμου-εἶναι» (σ. 152).

Ἡ σχέση τοῦ ὄλου με τὸ μέρος συνιστᾶ ἓνα ἀπὸ τὰ παραδοσιακά ἐρωτήματα τῆς ἐπιμνηστικῆς, στὸ ὅποιο ἡ ἀπάντησις δίνονταν με τὸ σχῆμα ἐνός ἐπιμνηστικῶν κύκλου τοῦ διανυεῖ ὁ ἐπιμνηστικῆς ἀπὸ τὸ μέρος στὸ ὄλον καὶ τανάπαυαν⁵⁵. Ἡ κα-

τανόησις τοῦ νοήματος ἐνός ἐπιμνηστικῶν κειμένου φωτίζεται ἀπὸ τὴν ἐντάξῃ τοῦ στὸ σύνολο τοῦ ἔργου τοῦ συγγροεῖται, τὸ ὅποιο με τῆ σερὰ τοῦ μπορεῖ νὰ κατανοηθεῖ διαφορετικὰ στὸ φῶς τῆς κατανοήστῃς ἐνός ἐπιμνηστικῶν κειμένου. Ὁ ἴδιος κύκλος δακνυεῖται σὲ μικρότερη κλίμακα μετὰ τοῦ ὄλου ἐνός κειμένου καὶ τοῦ μέρους μιᾶς ἐπιμνηστικῆς φράσις, ποῦ ἐπίσης ὑποδοθηθῶν ἐναλλακτικὰ καὶ ἀμοιβαία τὴν κατανοήστῃ ἐκατέρων. Ὁ Χάντεργερ ὑοθετεῖ στὸ *ΕκΧ* τὴν ἔννοια τοῦ ἐπιμνηστικῶν κύκλου, προποιοῦντας τὴν ὠστόσο ἀποφασιστικὰ, ἀποδοῦντάς τῆς μιὰ ριζικότερη λειτουργία καὶ στρέφοντάς τὴν ἐναντίον τῆς παραδοσιακῆς μεθοδολογικῆς ἀντιστοιχειότητος τῶν ἱστορικῶν, φιλοσοφικῶν κ.λπ. ἀθροιστικῶν ἐπιστημῶν. «Ἡ ἐπιμνησία», ἐπισημαίνει ὁ Χάντεργερ, «δὲν εἶναι ποτε μιὰ ἀπρὸντιθέτη σὺνδηλη ἐνός δεδομένου. Ὅταν ἡ συγκεκριμένη μορφή ἐπιμνησίας – μετὰ τὴν ἔννοια μιᾶς ἀκριβοῦς ἐπιμνησίας κειμένου – ἀρέσκειται νὰ ἐπικαλεῖται τὸ “προκειμένο [γραπτό]”, ἐκείνο τὸ “προκειμένο” δὲν εἶναι τίποτε ἀλλο ἀπὸ τὴν αὐτονόηστῃ καὶ ἀδιαπραγμάτευτῃ γνώμη τοῦ ἐκ τῶν προτέρων ἔχει διαμορφώσει ὁ ἐπιμνηστικῶν καὶ τοῦ ἀναγκαστικῶν ἐνωπάρχοντα ὡς κάθε ἐπιμνηστικῶν ἐργασίοντα ὡς κάτι ποῦ ἔχει ἦδη “εἶθε” μαζί με κάθε ἐπιμνησία, ὀσμημένο ἐκ τῶν προτέρων ὡς προκατοχῆ, προθέσις καὶ πρόδηλη». Ἡ προ-κατοχῆ (*Vorhabe*) συνίσταται σὲ μιὰ προγενέστερη καὶ πρωτογενῆ οὐκ ἐπινοοῖται τῆς ὀλοτήτας τῶν σχέσεων στὸν κόσμον: ἡ

προ-θέαση (Vorsicht) στην καρτεύθωση την οποία εξ άρχης λαμβάνει ή έμμηνη-τική κίνηση· ή πρό-λήψη (Vorgiff) στην «έννοιακότητα» που έχει έπνλδγει για την έμμηνηία (σ. 150).

Η τραδική αυτή ύπόσταση της προκατανόησης⁶⁶ ανάδεικνει διαφορετικές πλεύρες της εξέφτησης κάθε ειδικής έμμηνητικής πράξης από το προυπάρχον όλον των σχέσεων, σηματοών, παραπομπών και εξεφτήσεων που συναποτελούν τον κό-σμο του έμμηνηυτή. Κάθε «κατανόηση του κόσμου» συνιστά και μία «κατανόηση της ύπαρξης», και αντίστροφοως· συγχρονως, «κάθε έμμηνηία που πρόκειται να προσ-ποήσει κατανόηση φέβει να έχει ήδη κατανόηση το προς-έμμηνηών», καθώς κινείται εξ άρχης εντός αυτής της «προ-δομής» (σ. 152). Το όλον από το οποίο εκκινεί κατά τον Χάιντεγγερ ή κατανόηση του μέρους δεν είναι επομένως ή ολότητα ενός ξένου κειμένου ή μιας διοργαφίας, αλλά ή ολότητα του δικού μας Dasein, ως ενός συνό-λου προδιαμορφωμένων σχέσεων με τον κόσμο που καθοδηγει κάθε έμμηνηυτική πράξη: «Αυτός ο κύκλος της κατανόησης δεν είναι ένας κύκλος επί του οποίου κινείται μία κοινή μαρφή γνώσης, αλλά ή εκφραση της ύπαρκτηής προ-δομής του ίδιου του Dasein» (σ. 153).

Σέ αντίθεση με τις Έπιστηήμες του Πνεύματος που, έτηρεασημένες από το φυ-σικοεπιστημονικό μεθοδολογικό ιδεώδες της «ακρίβειας» και της «απρουπιδθετης γνώσης», θα έπιθυμούσαν να υπεβδύν αυτή την κυκλική δομή της κατανωητικής λειτουργίας, ο Χάιντεγγερ άρνείται να δει τον έμμηνηυτικό κύκλο ως άπευκταίο έλάνταμα. Ο έμμηνηυτικός κύκλος δεν είναι ούτε ένας circulus vitiosus, ένας «φωδλος κύκλος» από εκείνους που άπεχθάνεται και καταδικάζει ή παραδοσιακή Λογική, ούτε μία «άναπόφευκτη άτέλεια», την οποία φέβουμε άναργχαστικά να άνεχθούμε (σ. 153). Άποτελει άντιθετα έγγενές και άπαράγραπτο δομικό στοιχείο κάθε κα-τανόησης και κάθε σχέσης με τον κόσμο, ενώ έτηρήνημά του άποτελούν άκόρη και οι δίηθεν «απρουπιδθετες» και «άπροκατάληπτες» ακρίβεις θετικές έπιστηήμες. Η κατανόηση άπεργλιδέεται έτσι από το ψευδες ιδεώδες μιας άπύλτης γνώ-σης και άλήθειας και συμπυκνώνεται με την ύπαρξιακή της διάσταση, την περα-τότητα της, την ιδιότητά της να είναι ολοκληρωμένη αλλά όχι όριστική, όλική αλλά και προσηματική. Η κατανόηση ούδέποτε θα εξέλθει του όρίζοντα εντός του οποίου έπιτελείται, ούδέποτε θα ξεφύγει από την προ-κατοχή, την προ-θέαση και την πρό-λήψη — σκές που δεν την άκοιουθούν, αλλά την καθοδηγούν. Η «περί-σταση» (Situation), ή καιρικότητα (καίρος) που την περιβάλλει δεν άποτελεί άναγ-καίο κακό, αλλά συνθήκη της δυνατότητας κάθε κατανόησης.

Στό χάιντεγγεριανό σχήμα, το προς-κατανόηση (σκειως, όν εν γένει, κείμενο, προφορικός λόγος, περίσταση, γεγονός, πράξη, άπομική ύπαρξη, οι Άλλοι) έμπα-νίεται μόνο στο φος των προυπιδθεσεων που θετει ή τραδικίαστη προκατανόηση. Μία προστάθεια του έμμηνηυτή να άπαλείφει τις προδιαμορφωμένες στάσεις και προσεγγίσεις του δεν θα ήταν άρκως άτέλεια, αλλά θα άποτελούσε και ένδειξη όξειας έμμηνηυτικής τήφλωσης, που θα τον άπέτηρε από το ένα και μοναδικό έμμη-νευτικό desideratum: τή διαρκή έτήγωση των προυπιδθεσεων της κατανόησης και της έμμηνηίας. Βέβαια, ο έμμηνηυτικός κύκλος άποτελεί άύθεντικό κύκλο μόνο όταν

διανοήμενος μετασκευάζει και την ίδια την προκατανόηση. 'Ο Χάντεγγερ έμφανίζεται ώστόσο διαστακτικός να εξαγάγει και να διατυπώσει ρητά τὰ ἀξιολογητά και δεοντολογικά έπιτεύγματα που εν στερηματι περιέχει τὸ σχήμα του έφημευτικού κύκλου⁷¹. περιγράφεται ἀπλάως στην έπισημάνση ὅτι «τὸ ἀποφασιστικό είναι ὄχι, νὰ ἐξέλθουμε τὸν κύκλου, ἀλλὰ νὰ εἰσέλθουμε ἐντός του μὲ ὀρθὸ τρόπο» (σ. 153).

Ποιὸς εἶναι ὁμῶς ὁ «ὀρθὸς τρόπος»; Θὰ ἀνέμενε κακίς ὅτι ἡ ὀρθότητα τῆς διάλυσης τοῦ κύκλου συνίσταται και ἐξαντλεῖται στὴ διαρκῆ συνείδηση τοῦ κυκλοπερῶς χαρακτήρα τῆς κατανόησης και έφημείας, στην ἀντεπίγνωση ὅτι αὐτὲς καθοδηγούνται ἀπὸ συγκεχυμένες προυποθέσεις και στην ἀδιέλπητη προσπάθεια νὰ ἀποκαλυφθῶν κατὰ τὸ δυνατόν. 'Η ὀρθὴ διάλυση τοῦ έφημευτικού κύκλου εἶναι μιά διάλυση κριτικῆς συνειδητοποίησης, ἀντοξέλιγγου και ἀντοξέθεσης. 'Ο Χάντεγγερ προσδίδει ὡστόσο στην «ὀρθὴ εἰσοδο» ἕνα διαφορετικό νόημα, καλώντας τὸν έφημευτὴ νὰ μὴν υποκύπτει πειθίγια στην προκατανόηση που τοῦ ὑπαγορεύουν διάφορες «ἐπίνοιες και δηλώσεις ἔννοιας», ἀλλὰ νὰ τὴν διαμορφώσει «μέσα ἀπὸ αὐτὰ τούτα τὰ πράγματα» (σ. 153). 'Η λακωνικὴ αὐτὴ ἐπίκλιση μιάς «εἰμπράγματος» σχέσης τῆς προκατανόησης μὲ τὸ πρὸς-κατανόησην δημιουργεῖ ὡστόσο πλῆθος ἐρωτηματιῶν. Δὲν θὰ ἔπρεπε ὁ «εἰμπράγματος» χαρακτήρας τῆς κατανόησης νὰ τοποθετηθεῖ ἀποκλειστικά στον πόλο τοῦ πρὸς-κατανόησην και ὄχι τῆς προκατανόησης; Δὲν ὀδηγεῖ ἡ ἐπίκλιση μιάς «εἰμπράγματος» προκατανόησης σὲ συσχότιση τῆς πραγματικῆς φύσης τοῦ κατανοῶν, σὲ παραγνώριση τῆς βαρύτερας τοῦ πόλου τοῦ έφημευτῆ, και ἐν τῆλει στην ψευδαίσθηση τῆς ἀναξήτησης μιάς «ἀντικειμενικῆς» έφημείας χάρη σὲ μιά προκατανόηση που ὑποτίθεται ὅτι διαμορφώνεται μέσα ἀπὸ «αὐτὰ τούτα τὰ πράγματα»;

Ἡ ἀναγωγή τῶν «πραγμάτων» σὲ μόνη κανονιστικὴ ἀρχὴ τῆς έφημείας διαφρηγνύει και ἀκυρώνει τὸν έφημευτικό κύκλο, ἀφοῦ πλέον ἡ κατανόηση καθοδηγεῖται μονοσήμαντα ἀπὸ αὐτὰ – τόσο ὡς έφημευόμενα ὅσο και ὡς πηρὴ τῆς προκατανόησης μας. Στὴ Φιλοσοφικὴ 'Εφημευτικὴ τοῦ Ι' χάνταμπερ, ἀντιθέτα, και ὑπὸ τὴν ἀποφασιστικὴν ἐπίρροια τοῦ 'Εγγέλου, ὁ έφημευτικός κύκλος ἀναπτύσσεται και μετασχηματίζεται ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ διανυθεῖ παραγινυκά: 'Ο πόλος τοῦ έφημευτῆ, ὁ πόλος τῆς προκατανόησης, εἶναι ἕνας πόλος διαμορφωμένος ἀπὸ τὴν παράδοση και ἔχει παραχθεῖ ὡς «ἐπιμερῶς ιστορία» (Wirkungsgeschichte). 'Ο έφημευτῆς δὲν ἀναζητεῖ μόνονα τὴν χίμαρα «αὐτῶν τούτων τῶν πραγμάτων», ἀλλὰ παράγει και διανύει ἕναν κύκλο μεταξὺ ιστορίας και παρόντος, μεταξὺ τοῦ ιστορικά παρηγημένου ὅλου τοῦ Πνεύματος και τοῦ μέρους μιάς εἰδικῆς ἀπομικρῆς δημιουργίας.

Ἡ «δοξη τοῦ 'Ὁς» τῆς έφημείας και ἡ «προ-δομὴ τῆς κατανόησης» ἀποτελοῦν ἀνεκτίμητες συμβόλεις τοῦ Χάντεγγερ στην έφημευτικὴ προσέγγιστική, ἀναδεικνύοντας τὴν κατανόηση και τὴν έφημεία σὲ ὑπαρκτικά χαρακτηριστικά μὲ εὖρος, σημάσια και ἐμβέδεια πολὺ μεγαλύτερη ἀπ' ὅσο ἐπέτρεπε ἡ στενὴ ὀπτική γνώια τῆς παραδοσιακῆς έφημευτικῆς. Τὰ ἐννοιολογικά κενὰ που ἐπισημάνθηκαν, ἡ ἐλλείψη ἐπαρκῶν διασαφήσεων, ἡ ἀδυναμία ἀνάδειξης τοῦ εἰδικὰ έφημευτικού χαρακτήρα τοῦ ἐγγειφήματος, ὀφείδονται μεταξὺ ἄλλων και στις συνθήκες συγγραφῆς τοῦ ἔργου.⁷⁸ Θὰ δοκλιηρόσουμε τὴν ἀναφορά στὸ *Εκ Χ* μὲ τὴν ἐπι-

σήμανση του ζητήματος που ανακύπτει όταν τὸ εὔρος τῆς σημάσιας τῆς κατανοήτης καὶ τῆς ἐρμηγείας ἐπεκτείνεται τόσο πολὺ, ὥστε νὰ καλεῖται νὰ ὑπερβῆ καὶ νὰ διαρρήξει ἀκόμη καὶ τὰ ὅρια τῆς γλώσσας.

Ὁ Χάντερλερ εἶχε ἤδη ἐξ ἀρχῆς ἀναφερθεῖ σὲ ἓνα «προκατηρηματικὸ ἀπλοδράσθαι» τῶν ὄντων ὡς μορφή ἀρχέγονης κατανόησης τους, ποὺ ἐρμηγείει τὰ ὄντα «ὡς πραγμῆι, πῶρτα, ἀμάξι, γέφυρα» χωρὶς νὰ χρειάζεται νὰ διατυπωθεῖ ρητὰ «σὲ μιὰ προσδιοριστικὴ ἀπόφραση» (σ. 149). Στὸ κεφάλαιο ποὺ θέμα του ἔχει τὴν «ἀπόφραση ὡς παράγωγο τρόπο ἐρμηγείας» (παρ. 33), ὁ Χάντερλερ θὰ ἀντιπαραβάλει στὴν ἀπόφραση «τὸ σφυρὶ εἶναι βαρὺ» μιὰ «ἀρχέγονη ἐπιτέλεση τῆς ἐρμηγείας» τοῦ τύπου «πολὺ βαρὺ», ἢ «τὸ ἀλλο σφυρὶ!» ἢ «τὸ ἀπόφραση ἐκφράζει μιὰ στάση βιοματικῆς οὐδετερότητας, ἀπόστασης καὶ θεωρητικῆς (ἢ καὶ «λογικῆς») ἐνατένησης, ἢ ἀρχέγονη ἐρμηγεία ἐπιτελεῖται στὴ βάση μιᾶς σχέσης βιοτικῆς ἐξοικείωσης μὲ τὰ ὄντα, ἢ ὅποια ἀποκτᾶται στὴν καθημερινότητά τῆς ὑπαρξῆς καὶ τὰ κατανεῖ ὡς «πρὸς-χεῖρα», ἐντάσσοντας τα «ὡς» αὐτὰ ἢ ἐκείνα στὸ σύνολο σχέσεων καὶ πρακτικῶν παραπομπῶν ποὺ συναποτελεῖ τὸν «κόσμος» μου. Αὐτὸ τὸ «ἐρμηγευτικὸ ὄλες», ἢ πρωτογενῆς δομῆ τῆς ἐξοικείωσης μὲ τὰ πράγματα, τῆς ἀποκαλύψης καὶ κατανόησης τους, ὀφείλει νὰ διακρίβει ἀπὸ τὸ «ἀποφρατικὸ ὄλες», τὸ ὅποιο συνιστᾶ μιὰ «παράγωγη» μορφή «ισοπέδιωσης» τοῦ πρώτου (σ. 158).

Μὲ τὴ διάκριση ἐρμηγευτικῶν καὶ ἀποφρατικῶν ὄλες ἐπιχειρεῖται γιὰ πρώτη (καὶ πιθανότατα γιὰ τελευταία) φορὰ στὴν ἱστορία τῆς ἐρμηγευτικῆς ἢ ἀποσύνδεσῆ τῆς ἀπὸ τὴ γλώσσα καὶ ἢ ἀπόδοση σὲ αὐτὴν μιᾶς προ- καὶ ἔξω-γλωσσικῆς διάστασης. Εἶναι ὅμως δυνατὴ αὐτὴ ἢ διάκριση; Εἶναι περατικὴ ἢ ἀπίστευτα ἀνάδειξης ἑνὸς ἔξω-γλωσσικοῦ «ἐρμηγευτικοῦ ὄλες», στὸ πλαίσιο μιᾶς ἐρμηγείας ἐπιτελούμενης ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ γλωσσικὴ ἐκφρασή της; Πῶς συγχορετεῖται αὐτὸ τὸ «ἀρχέγονο ὄλες», πῶς δηλώνεται; Εἶναι ἐν γένει δυνατὴ μιὰ σχέση ἐξοικείωσης μὲ τὸν κόσμον ποὺ δὲν θὰ διαθροώνεται γλωσσικά, δὲν θὰ ἔχει χεῖρα τῆς γλώσσας καὶ δὲν θὰ τὴν προϋποθέτει; Ὅσο γιὰ τὸ «προκατηρηματικὸ ἀπλοδράσθαι» ποὺ ἐπι- καλεῖται ὁ Χάντερλερ ὡς τρόπο ἐπιτέλεσης αὐτῆς τῆς ἀρχέγονης κατανόησης, φαίνεται νὰ ἐπέχει θέση μιᾶς οἰονεῖ ἐνορατικῆς γνώσης ποὺ ἀποκτᾶται στὸ πλαίσιο τῆς καθήμεντης πρῶτης. Πῶς συμβιβάζεται ὅμως ἢ «ἀπλόττητα» καὶ προ-κατηρηματικὴ ἀμεσότητα αὐτοῦ τοῦ δράσθαι μὲ τὴν φύση τῆς κατανόησης ποὺ —κατανόηση «τινὸς ὡς τινός»— ἔχει πάντοτε σύνθετο καὶ συνθετικὸ χαρακτήρα; Καὶ τί εἶδος «ἀπλοδράσθαι» εἶναι αὐτό, ὅταν ἀκόμη καὶ ἢ πρωτογενῆς ἀισθητη-ριακὴ πρόσληψη ἔχει ἀποκαλυφθεῖ ὡς σύνθετο ἐρμηγευτικὸ ἐνέργημα;

Σὲ μιὰ παράδοση τοῦ χειμερῶν ἔξαιρήνου 1925-26, ὁ Χάντερλερ χαρακτήριζε τὸ «εἶδος τοῦ εἶναι τῆς γλώσσας» ὡς «σχοτηνὸ μέγχι σήμπερα» καὶ ὡς «ὄντο-λογικὰ ἐντελῶς ἀνηρηματικὸ»³¹. Στὸς λίγους μῆνες ποὺ μεσοδράσαν ἔως τὴ συγγραφή τοῦ *Εκ Χ*, ὁ φιλόσοφος δὲν φαίνεται νὰ ἔκανε σημαντικὰ βήματα πρὸς ἄφηση αὐτῶν τῶν ἀδιεξόδων. Δὲν εἶναι ἀλλοστε τυχαία ἢ ἀνασάτωση ποὺ ἐπιφέρει ἢ γλώσσα καὶ «τὸ ὑπαρκτικὸ-ὄντολογικὸ θεμέλιό της», ἢ ὄμωιά, στὶς τραδιές, προσανατολισμένες στὶς «ἐκστάσεις» τοῦ χρόνου σηματοποιήσεις ποὺ ἐπεξεργάζεται

ο Χάιντεγγερ στο *Εκ Χ*. 'Η όμιλια εμφανίζεται άρχικά ως «έξιτου άρχέγονη με την εύρεση (Befindlichkeit) και το κατανοεΐν (Verstehen)» (σ. 161). Κατά την αντίστοιχη, ώστόσο, άυτών των ύπαρκτικών χαρακτηριστικών πρὸς τίς τρεΐς χρονικές διαστάσεις (παρ. 68), και ενώ το κατανοεΐν θεμελιώνεται στο μέλλον και η εύρεση στο παρελθόν, η όμιλια παραγκωνίζεται στη στήση της με τον παρόν άπο την «κατάπτωση» (Verfallen), η οποία την υποκαθιστά. 'Η σύγκυση άπτόως επιτείνεται με την επιστήμηση όττι, παρά το γεγονός όττι η όμιλια «δέν χρονώνεται προγενώς αέ μια ειδική έκσταση», τό παρόν άνωλεμιάει και επιτελεί έντός της «μια προνομιακή συστατική λειτουργία» (σ. 349). Τέλικά, η γλώσσα θα συναφθεί ως «φωλαρία» πρὸς την άνωθεντική «κατάπτωση», και μόνο η σιωπή θα έμψαυσθεί ως άδθεντική μορφή της. Αυτό που με βεβαΐότητα συμπραΐνει καεΐς είναι η άμνηχασία του Χάιντεγγερ έναντι της γλώσσας, η οποία πάντως τόν «έχόδαείται» καταλύοντας τά άπρόσφορα σχήματα στα όποια έπιχεφεί να την έντάξει.

III. ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΑΙΤΕΜΑ

Μετά την άποτυχία διολύχησης του *Εκ Χ*, η στοχαστική άναλήτηση του Χάιντεγγερ στρέφεται πρὸς νέες κατευθύνσεις. 'Η διάλεξη *Τί είναι μεταφυσική* (1929) έχει ήδη καταδείξει τά άπέξόδα στα όποια όδηγήθηκε η σχέση του κατά τό τέλος της δεκαετίας του 1920, όδηγώντας τον στην παραστοποίηση της περιούμης και θεαματικής «στροφής» που, παρά την αντίθετη γνώμη του ίδιου, πράγματι σηματοδότησε μια «άλλαγή ποιοθέτησης»¹⁰. Σε μια άπτοσηχημένη μορφή, άπτή η μεταστροφή μπορεί να περιγραφεί ως παρτίτηση άπο τό έργεΐσμα της θεμλίωσης του νοήματος του Εΐναι στο Dasein, καθώς και άπο τό έργεΐσμα μιας άναλυτικής της ύπαφής που όδηγεί στην «θεμλιώδη όντολογία» και την κατευθύνει. Καθώς τό Dasein, η άπομική ύπαφής, έχει άποδειχθεί άδύναμο να ύποστυλώσει τον χαντεγγεσιανό θεμλιωτισμό, μετασχηματίζεται έμφατικά σε Da des Seins: σε 'Εδω (Da) ένας Εΐναι (Sein) που δέν άποτελεί πλέον «προδότη» (Entwurf) της ύπαφής, άλλά ένα δυναμικό ιστορικό γίνεσθα άποκαλύψης και άποκάλυψης της άλήθειας, ύπερβαίνοντας και έπικαθορίζοντας την άθροώπινη βούληση και έξουσία.

Τό είδος της χαντεγγεσιανής «στροφής» γίνεται για πρώτη φορά άντιληπτό στους φιλοσοφικούς κώλους με τη δημοσίευση της περιφημής *Έπιστολής για τον Άνθρωπισμό*, τό 1943, όπου και ό περίφημος χαρακτηρισμός της γλώσσας ως «όδκου του Εΐναι»¹¹. 'Η γλώσσα δέν άποτελεί πλέον ύπαρκτικό χαρακτηριστικό άμφόδου λειτουργίας, άλλά τό κύριο πεδίο έκτύλιξης της διατάλης «κρυπτότητας» και «άκρυπτότητας», διάλειψης της ά-λήθειας. 'Η γλώσσα δέν συνιστά άθροώπινο ένεργημα, χαρακτηριστικό η δημοίφρημα, άλλά «άποκωση» στην κλήση και «φωνή του Εΐναι». Τον έτόμιο στάθμο της ένωσχόλησης του Χάιντεγγερ με τη γλώσσα θα άποτελέσει τό κείμενο *Μία συνολικά μέσα άπο τη γλώσσα*, που γράφεται τό 1953-54 «με άπομική, μά έπίσκλη του καθ. 'Ιεζούνα άπο τό Άντροκατορικό Πανεπιστήμιο του Τοχιο» (UzS, σ. 269). Τό κείμενο αυτό άποτελεί μά ύπολογικά κακότεχνη άποπειρα διαλογικού συμπυλοσοφείν με τον 'Ιάπωνα καθηγητή, η όποια έπιβεβαΐώνει όττι ό φιλοσοφικός διάλογος όχι μόνο γεννήθηκε, άλλά και πέ-

ήναι με τόν Πλάτωνα. Ο γαίντεργκερσιανός διάλογος ἀγγίζει και συχνά υπερβαίνει τὰ ὅρια του κακόλογουστου και του Kitsch — ὅταν γιά παραδειγμα οἱ διαλεξιόμενοι ἀναζητοῦν και ἀνακαλύπτουν τήν οὐσία τῆς γλώσσας στο Koio ba, ὅπου ba σημαίνει «τὸ φυλάκιμα» ἢ «τὰ ἀθή» και Koio «τὴν καθαρὴ γοητεία τῆς γαλήνιας κλήσης» (σ. 142)! Ἡ ἐνδιαφέρον και ἡ σημασία του κειμένου ἀναδεικνύονται μόνω μετά τῆ δὴλωση τῆς ψευδοδαδολογικῆς του διάστασης και τὴν ἀπαλῶσῆ του ἀπὸ αὐτὴν.

Στὸ κείμενο αὐτὸ ὁ Χάντεργκερ βραβεύεται πρῶτα γιὰ τὸν ὅτι γλώσσα, τὴν ὅποια στὶς πρώτες του στοχαστικὲς ἀποπειρὲς εἶχε ἐμφανίσει δυσχερεῖς καὶ συλλάβει και νὰ ἀποτιμῆσει φιλοσοφικά. Ὁ φιλόσοφος δὲν ἐκασωτομεῖται πλέον ἀπὸ τὸν γραφακτισμὸ τῆς γλώσσας ὡς «κόξου του Εἴναι»: Ἰπρόκειται γιά μιὰ «ἀμή-γανη» ἐκφραση (σ. 91) που παρὰδένει τὴν πολλαπλότητα τῶν γλώσσων και γλώσσικῶν οἰκογενειῶν (και ἄρα τὴν ὑπαρξὴ διαφορετικῶν «κόξων του Εἴναι»), και που ἐν πάση περιπτώσει ἀδυνατεῖ νὰ παρᾶσχει «μιὰ ἔννοια τῆς οὐσίας τῆς γλώσσας» (σ. 112). Σὲ μιὰ γραφακτιστικῆ ἐπι-στροφή στὶς φιλοσοφικὲς του ἀποπειρὲς, ὁ Χάντεργκερ ἀναζητεῖ πλέον αὐτὴ τὴν οὐσία σὲ ὅ,τι ἀποκαλεῖ «τὸ Ἐφημερευτικό», ὑποβάζοντας παρὰδένει τὶς προηγουμένως ἐφημερευτικὲς του ἀναζητήσεις σὲ ριζικὴ ἐπιανεξέταση και ἐπιαναβελύωση. Ἐχόντας ἐγκαταλείψει πρὸ πολλοῦ τὴ χρήση τῆς ἔννοιας τῆς ἐφημερευτικῆς, ἐπιανέρχεται τώρα σὲ αὐτὴν και τὴν ἐμφανίζει σὲ μιὰ προποποιημένη μορφή — στὴ μὴνῆ με τὴν ὅποια θὰ μπορούσε νὰ κατᾶσται συμβᾶτῆ πρὸς τὴν ὑστέρη σκέψη του.

Ἡ ἐφημερευτικὴ δὲν τὸν ἐνδιαφέρει πλέον ὡς «τέχνη τῆς ἐφημευίας» (ὅπως τοῦς παλαιότερους), ἀλλὰ ὡς και ὡς «αὐτὴ αὐτὴ ἡ ἐφημευία» (ὅπως τὸν ἴδιο παλαιότερα), ἀλλὰ στο πλαίσιο μιᾶς προσπάθειας νὰ προσδιορίσει τὴν οὐσία τῆς ἐφημευίας μέσα ἀπὸ τὸ Ἐφημερευτικό» (σ. 98) — τὸ ὅποιο «δὲν δηλώνει μόνω τὸ ἐφημευεῖν, ἀλλὰ πρῶτιστος τὴν κόμηση ἔνος μνημῆτος (Botschaft) και ἀγγέλιματος (Kunde)», ἐνὼ «ἐφημευεῖν εἶναι ἐκείνη ἡ ἐκθεση που κομίζει ἀγγέλιμα, στο βαθμὸ που μπορεῖ νὰ ἀκούει ἕνα μῆνυμα» (σ. 121-122). Ἡ ἐφημερευτικὴ ἀποστολὴ του ἀνθρώπου δὲν καθορίζεται πλέον ἀπὸ τὴ βιοτικὴ πραγματικότητά τῆς ἀπομικτῆς ὑπαρξῆς· δὲν συνίσταται πρῶτιστος σὲ μιὰ αυτοαναφορικὴ κατανόηση του ἀνθρώπινου βίου και κόσμου, ἀλλὰ στο «ἀκούσιμα» και ἀκοιδίως στὴν «κόμηση ἔνος ἀγγέλιματος», στὴ «φυλάξη ἔνος μνημῆτος» (σ. 126). Ἡ κατανόηση και ἐφημευία ἐμπειρεῖχον ἔτσι δύο συνιστώσες: Ἡ λήψη και τὸ «ἀκούσιμα» του μνημῆτος ἀφενός, τὴ «φυλάξη» και κόμηση του ὡς «ἀγγέλιματος» ἀφετέρου. Ἐν τὶς συγγραφόμενὲς με τὴν περιγραφή του κατανεῖν στο Eix X ὡς «ἐρημιμένης προβολῆς», διαπιστώνουμε ὅτι ἡ πρώτη συνιστώσα ὑπεαέρχεται στὴ θέση τῆς «ρήξης», ἐνὼ ἡ δεύτερη διαδέχεται τὴν «προβολή» του Dasein στὶς μελλοντικὲς του δυνατότητες.¹⁵ Κατανόηση και ἐφημευία ἐξακολουθοῦν ἔτσι νὰ ἀποτελοῦν μιὰ δυναμικὴ ἀλληλοεξάρτηση ἀφενὸς κατᾶστασεων και συνθηκῶν ἀφενός, ἐνεργῶ ἀνθρώπινης συμβολῆς ἀφενέ-ρου. Αὐτὸ που διαφέρει εἶναι ἡ ἀνάλογα στο ἐκᾶστοτε «μετῆμα» τῶν δύο συνιστωσῶν: Ἐνὼ στο Eix X ὁ ἀνθρώπος ἀναλαμβάνει τὴν «ἐρημιμένης πρόβλη» του (Geworfenheit) και τὴ διαχειρίζεται σὲ συνθηκῆς ἐνεύθηρης προβολῆς σὲ ἀμέτρητες και ἀπροσδιόριστες μελλοντικὲς δυνατότητες, στὴ φιλοσοφία του ὑστέρου Χάντεργκερ τὸ περι-

χόμενο του ἀνθρώπινου «ἀγγέλιματος» καθορίζεται ἀπὸ τὸ «μῆνυμα» που ἔχει λάβει και που ὀφείλει νὰ διαφυλάξει, «σημειωνώνοντας» μαζί του.

Αὐτὴ ἡ —πρῶτον τινὰ διαλεκτικὴ— σχέση ἀκοῆς και διατίθεσης ὀδηγεῖ μετὰξὺ ἀλλῶν και σὲ μιὰ ἐπιαναβελύωση του ἐφημερευτικού κύκλου, τὸν ὅποιο ὁ Χάντεργκερ προσδιορίζει πλέον ὡς κύκλο που ἀφᾶρα στὴ «σχέση μετὰξὺ μνημῆτος (Botschaft) και διαμῆνυσης (Botsengang)»: «Ὁ ἐξᾶγγελος πρέπει νὰ ἐρχεται ἀπὸ τὸ μέρος του μνημῆτος. Πρέπει ὅμως και νὰ ἔχει προηγουμένως καταφυθῆ πρὸς αὐτὸ» (σ. 150). Ὁ ἐφημερευτικὸς —μὲ τὴ σημασία που δίνει ὁ Χάντεργκερ τώρα στὴ λέξη— ὀφείλει νὰ μεταβῆ και νὰ ἀγγέλλει μόνω ὅ,τι του δόθηκε ὡς «μῆνυμα»: γιά νὰ τὸ ἀκούσει, ὅμως, πρέπει ἐκ τῶν προτέρων νὰ ἔχει σπαρᾶ πρὸς αὐτὸ, νὰ τὸ ἔχει πηγήσσει. Ὁ Χάντεργκερ ἐπιαναβελύει τὸν ἀναπόδεστο γραφακτισμὸ αὐτῆς τῆς κίνησης, ἐκφράζοντας ὡστόσο τὶς ἐπιφυλάξεις του γιά τὸ πρόσφορο του γραφακτισμοῦ του ὡς «κύκλου»: «αὐτὴ ἡ ἀναγκαῖα ἀναγωγή του ἐφημερευτικού κύκλου δὲν σημαίνει ὅτι με τὴν παρᾶσταση τῆς κυκλοτεροῦς κίνησης ἀποκοιμῆμε ἀρχέγονη ἐμπειρία τῆς ἐφημερευτικῆς σχέσης» (σ. 150). Ἐπιβεβαιώνει μάλιστα ὅτι ἐγκαταλείπει τὴν προηγουμένη ἀποψη του, «καθὼς ὁ περὶ κύκλου λόγος μένει πάντα στὴν ἐπιφάνεια» (σ. 151).

Ἡ ἀναφορά στὸν ἐφημερευτικὸ κύκλο ἀποτελεῖ πλέον δείγμα «παρᾶστασιακῆς σκέψης», τὴν ὅποια ὁ Χάντεργκερ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποφύγει. Ἡ προκατανόηση του Eix X ἀντιυαλισταται ἀπὸ τὴ μετοχή στὴν «ἐφημερευτικὴ σχέση» (heimeneutischer Bezug) ὁ ἀνθρώπου «καλεῖται» σὲ αὐτὴ τὴ σχέση ἀπὸ «αὐτὸ τὸν τὸ Εἴναι», τὸ ὅποιο με τὴ σειρά του σημαίνει: «παρεῖναι του παρ-όντος, δηλ. διάσταση (Zwischenfall) ἀμφοτέρων μέσα ἀπὸ τὴν ἐνότητά τους (Einfall)» (σ. 122). Ἡ ὑπόληψη αὐτῆς τῆς «διάστασης» μετὰξὺ του παρεῖναι και τῶν παρόντων ὄντων ὑποδηλώνει ὅτι, ἐκτός ἀπὸ αὐτὰ ἡ ἐκείνα τὰ ἐπιμέρους ὄντα που καθίστανται παρόντα και προστά, ὑπαρχει και τὸ γεγονός του παρεῖναι καθᾶαυτὸ, ἡ ἴδια ἡ παρούσα, ἡ ἐν γένει ἀποκαλυπτικότητά τῶν ὄντων — ἡ ἀλήθεια ὡς διαμῆνυ ἀποκαλύψης και ἀποκρυψῆς και ὡς συνθηκὴ τῆς δυνατότητας κάθε ἐπιμέρους ὄντικῆς ἐμφάνησης και ἐξαάνης. Αὐτὴ ἡ «διάσταση» εἶναι που «καλεῖ τὸν ἀνθρώπου», κι αὐτὸς με τὴ σειρά του «ὄντοσται ὡς ἀνθρώπος ἔνοστου βραβεύεται σὲ συμφωνία με τὴν πρόσ-κλήση (Zuspriech) τῆς διάστασης, ἀγγέλλοντας ἔτσι τὸ μῆνυμά τῆς» (σ. 122).

Ἡ «ἐφημερευτικὴ σχέση», ἡ σχέση δηλ. του ἀνθρώπου με τὴ «διάσταση», δὲν καθορίζεται ἀπὸ μιὰ ἔγγει ἀνάγκη ἢ γραφακτιστικὸ τῆς ἀπομικτῆς ὑπαρξῆς, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ γλώσσα. Στὸ πεδίο τῆς γλώσσας θὰ μπορούσαμε ἴσως νὰ διαρωσομε μιὰ ἀλλὴ «διάσταση», ὁμόλογη πρὸς ἐκείνη μετὰξὺ «παρεῖναι και παρόντων»: τὴ «διάσταση» μετὰξὺ γλώσσας και λεγόμενων. Θὰ μπορούσαμε νὰ ἐντοπίσομε τὴν οὐσία τῆς γλώσσας σὲ αὐτὴν ἀναρῶς τῆ «διάσταση», καθὼς ἡ γλώσσα δὲν ἔξυαντῆται σὲ ἐπιμέρους λεγόμενα, δὲν παυτῆζεται καν με τὸ συνολὸ τῶν φράσεων ἢ λεκτικῶν ἐκφορῶν, ἀλλὰ τὰ υπερβαίνει ἀποτελώντας μιὰ ἀστεφάνητη πηγή νέων δυνατοτήτων, μιὰ διαρκὴ ὑπερβῶσιση νοήματος. Ὅπως δὲ ἡ «διάσταση» μετὰξὺ παρεῖναι και παρόντων πηγάει «μέσα ἀπὸ τὴν ἐνότητά τους», ἔτσι και ἡ «διάσταση» μετὰξὺ λέγειν και λεγόμενων πηγάει μέσα ἀπὸ μὴν ἀνάλογη ἐνότητα που διασφαλίζει τὴ

μετακένωση νοήματος στα λεγόμενα, στο βαθμό που αυτά μετέχουν της υπερέχουσας θίλης γλώσσας — της «σχέσης θίων των σχέσεων» (σ. 215).

Η «έριμηνευτική σχέση» δεν αποτελεί ανθρώπινο δημιουργήμα, ούτε διαμορφώνεται βάσει των δικών μας επιθυμιών και βουλήσεων. Στην «έριμηνευτική σχέση» ο άνθρωπος «κλιητεύεται» και «προσευκάζεται» να λάβει το μήνυμα και να το αναγγείλει περαιτέρω — αφού βέβαια προηγουμένως το άκουσει. Η άσπτερη της σχέσης βρίσκεται εκτός, πέραν και υπεράνω του ανθρώπου, ο οποίος μάλιστα αδυνατεί να προσδιορίσει το ακριβές σημείο προέλευσης των μηνυμάτων που κατά καιρούς λαμβάνει. Ένας τέτοιος προσδιορισμός είναι ανέφικτος, καθώς η προέλευση του μηνύματος δεν εντοπίζεται σε ένα όν ούτε μπορεί ποτέ να διαλευκανθεί και να αποκαλυφθεί πλήρως, αλλά προσφέρεται από το πεδίο εκείνο διαμάχης ἀλήθειας και λήθης, αποκαλύψης και αποκρύψης που ο Χάντεγγερ αποκαλεί «Είνια». Κοινή συνισταμένη των γλύντεργερικών επικλήσεων του «Είνια» αποτελεί η ύπομνηση ότι η ἀλήθεια ούδέποτε εξαντλείται σε μία υποκειμενική πνευματική, λογική ή γλώσσική δραστηριότητα του ανθρώπου, αλλά εκφράζεται ως δυναμικό γίνεσθαι που έχει την άσπτερη του έξω από το ανθρώπινο όν και οδηγεί πέραν αυτού. Χρῆος του ανθρώπου είναι η διαρκής προστασασική, ώστε να λαμβάνει και να «διαφωλάσσει» τα σημεία αυτής της διαμάχης και τις αποκαλύψεις που αυτή επιτρέπει. Η «έριμηνευτική σχέση» είναι μία σχέση έτοιμότητας για συμμετοχική και «υπόκουη» πρόσληψη των μηνυμάτων αυτού του ἀληθαικού γίνεσθαι.

Είναι σαφές ότι μία τέτοιου είδους «έριμηνευτική σχέση», στην οποία ο άνθρωπος δεν είναι πλέον αυτός που έρωτά αλλά αυτός που έρωτάται, δεν έχει τίποτε κοινό με μία έριμηνευτική που ανέκαθεν (άκοιμη και στο ΕκΧ) άφορμώταν από μία ανθρώπινη έρωτηματοθεσία. Αυτός είναι προφανώς ο λόγος για τον οποίο ο Χάντεγγερ με τη «στροφή» εγκαταλείπει τη χρήση της έννοιας της έριμηνευτικής. Το κείμενο *Μία συνομιλία μέσα από τη γλώσσα* αποτελεί μοναδική εξαίρεση, χωρίς ωστόσο οι προσεκτικές αναφορές του στο «Έριμηνευτικό» να αποτελούν δείγματα αποκατάστασης ή παλινόρθωσης της. Τουτό βέβαιως δεν άκυρώνει τη σημασία του κειμένου. Η άποδοχή της ύπαρξης «μηνυμάτων» που δεν αποτελούν δημιουργήματα της ανθρώπινης αντίρρησης υποκειμενικότητας, αλλά έχουν την προέλευσή τους πέρα και έξω από εμάς, η επίγνωση ότι η γλώσσα δεν είναι ανθρώπινο κατασκευάσμα ή έργαλειό αλλά (σε «διάσταση» προς κάθε λεγόμενο) μία ανεξάντλητη πηγή και ανεπείρωστη συνθήκη της δυνατότητας κάθε λέγειν, ή οποία «πάντοτε προηγείται» (σ. 179), πάντοτε βρίσκεται πέραν και υπεράνω ήμων — αυτές είναι οι έριμηνευτικές ύποθηκες του ύστερου Χάντεγγερ.

IV. ΧΑΪΝΤΕΠΕΡ – ΙΚΑΝΤΑΜΕΡ – ΧΑΪΝΤΕΠΕΡ

«Η «έριμηνευτική φιλοσοφία» είναι ύπόθεση του Ικάνταμερ». Μήπως τελικά η φράση αυτή του Χάντεγγερ³¹ επιβεβαιώνει την ύποψία ότι η έκ μέρους του χρήση της λέξης «έριμηνευτικός» υπήρξε πάντοτε «αυθαίρετη»³², με άποτέλεσμα κάθε ανάγνωση της σχέσης του με την έριμηνευτική να κινείται έξ άρχής προς μία λαθραμένη και άδιέσδη κατεύθυνση; Το έρώτημα αυτό σχετίζεται και με τα

έφωτρήματα που είχαν ανακλύσει κατά τον άρχαίο έντοπισμὸ τῆς ἀσάφειας και πο λυστημίας του τίτλου τῶν χειμῆνου μας: Ποιὸς Χάιντεγκερ; Και ποια έφημερευτική Ἄν ἡ ένταση τοῦ πρώτου έφωτρήματος μειώθηκε μέσῳ τῆς ἀνάδειξης τῆς πολυμορφίας τῆς χάιντεγκεριανῆς στοχαστικῆς διαδρομῆς, τὸ δεύτερο έφωτρημα παρα μένει – και είναι σαφές ὅτι θὰ ἦταν ἀπρόσφορη μιὰ προσέγγισή του με ὄδηγο τῆ ἀνάλογη πολυμορφία τῆς έφημερευτικῆς, που θὰ ὄδηγῳσε σέ συγκεκριμένες ἀνταπαράβολές ἀμφίδρολης φιλοσοφικῆς σημασίας του τύπου: Χάιντεγκερ και Πλάτων... και Ἄριστοτέλης, ... και Θεολογική έφημερευτική, ... και Στάμερμάνγκερ, ... και Ντιντάι, ... και Γκάνταμερ.

Ἄντι ενός τέτοιου ἀγανῶς έργελημάτος, προτιμῳμε νὰ προσῳμε σέ μιὰ κατά σύμβαση ὀριοθέτηση, ἐκλαμβάνοντας ἔδῳ ὡς έφημερευτική τὴν ἐν γένει πραγματέυση τῆς κατανόησης και τῆς έφημερείας, χωρίς νὰ λάβουμε ὑπόψη τοὺς ἐκαστοτε περιρρημιούς, ἀποχρώσεις και στενώσεις που έπέφεραν οἱ έπιμέρους Σχολές, κατευθύνσεις και ἱστορικές έμφανίσεις τῆς. Ἄξιει νὰ σημειωθεί ὅτι και ὁ ὅσιος ὁ Χάιντεγκερ ἐκλαμβάνει τὴν έφημερευτική σέ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν έννοιολογική εὐρύτητα. Ἐδῶ συνάσσεται ἔξάλλου και ἡ κύρια σημασία τῆς συμβόλης του στὸν έφημερευτικό προῳδηματισμὸ: στή διαρκῆ και ἔμμονη – με διαφορετικά κάθε φορά μέσα και έννοιες – έπιστήμανση ὅτι τὸ κατανοεῖν και ἡ έφημερία ἀποτελῳν φαινόμενα πολὺ πῳ δαθιά και ἐκτεταμένα ἀπ' ὄσο ὑπέθεταν οἱ κατά καιρούς «έφημερευτικές».

Πρώτος ὁ Χάιντεγκερ θὰ ἀπαγκιστρῳσει ρητὰ τὴν κατανόηση και τὴν έφημερεία ἀπὸ τὸν –ἄλλοτε πρωτεύοντα κι ἄλλοτε ἀπλῶς παρασιτικό– ρῳο που τοὺς εἶχε ἀνατεθεῖ στὸ πλαισίο εἰδικῶν έπιστημῶν ὄπως ἡ Νομική, ἡ Θεολογία και ἡ Φιλολογία, καθῶς και ἀπὸ τὴν ἀποστολή νὰ παρασχῳν τὴ μεθοδολογική σχευῆ τῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πνεύματος, και θὰ ἀναδείξει τὴν ἐξέγυσα και καταλυτικῆ παρουσία τους στὸ σύνολο τῆς ἀθροώπινης ὑπαρξῆς. Πρώτος ὁ Χάιντεγκερ θὰ συλλάβει τὸ κατανοεῖν ὄχι ὡς μιὰ μεταξὺ πολλῶν δυνωτοτήτων τῆς ὑπαρξῆς, ἀλλὰ ὡς θεμελιώδες γίνεσθαι που δὲν ἀφορᾶ μόνο στήν έφημερία του νοήματος σημαντικῶν χειμῆνων, ἀλλὰ κυριαρχεῖ στὸ ἐπίκεντρο κάθε ἀνθρωπίνης έμπειρίας και δραστηριότητας.¹⁶ Ἡ «καθολικότητα» τοῦ έφημερευτικού φαινομένου, στήν ὁποία θὰ ἐπιμείνει ἀργότερα ὁ Γκάνταμερ, ἀναδύεται καθαρά ἥδη μέσα ἀπὸ τὸ χάιντεγκεριανὸ έργο.

Ἄπὸ φτωχὸς συγγενῆς και ἑπαίτης έπιστημονικῆς ἀξιοπιστίας, τὸ κατανοεῖν ἀναδεικνύεται ἔτσι σέ συστατικό δομικὸ στοιχείο κάθε σχέσης μας με τὸν κόσμῳ – περιλαμβανομένης και αὐτῆς που συνάπτεται μέσω τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἄνομη και ἡ πῳ στοχεωδῆς μορφή έπιστημονικῆς δραστηριότητας, τὸ περῳμα, ἀποτελεῖ ἐξάεστο δείγμα έφημερευτικού φαινομένου: Συνίσταται σέ ἕνα διάλογο μεταξύ έρευνητῆ και φύσης, κατά τὸν ὁποῖο ὁ έρευνητῆς ὑποβάλλει ἕνα έρωτῆμα στὸ πλαισίο που θέτει ἡ προκατανόηση του (κυρίως ἡ «προ-θέση», ἀλλὰ και ἡ έννοιακή «προ-λήψη») και ἀναμένει τὴν ἀπάντησή του. Ἄλλὰ και στὸ γενικότερο ἐπιπέδο τῆς ὄλης κοσμικῶνας που διαδιόλῳν οἱ φυσικές έπιστημες, ἀρκεῖ νὰ ὑπενθυμῳσει κανεῖς τὴν περιφημη θεωρία του Ἰάμας Κῳν γὰ τὴ δομῆ τῶν έπιστημονικῶν ἑπακαστάσεων¹⁷, προκειμένου νὰ καταδείξει ὅτι οἱ «ἀκρῳδεῖς»

έπιστημες δεν συγχροτούνται ως ουδέτερη, γνήσια, δήθεν άμνηής και καθαρή άπει-
κόνση, αλλά αναπτύσσονται έντός ενός όρισμένου εννοιολογικού πλαισίου – όσο κι
άν αυτό, έν είδει μίας προκαταόησης που οι ίδιοι οι έπιστημονες δεν συνειδητο-
ποιούν, παραμένει ανεπερώτητο έως την κατάρευση του. Αυτό ή άπόψη είναι
μην αναγκασία για την έπιτέλεση της οικείας έπιστημονικής δραστηριότητας, δεν
αναφεί ύστερο – αντίθετα: έπιδέδαιώνει – την κυλικότητα της καταόησης που
είναι ενεργά παρούσα στις φυσικές έπιστημες.

Η χάλντεγγερανή άποκάλυψη του ίδεώδους μίας «άπροκατάληπτης» θεωρίας
και της «άντικειμενικότητας» μίας «άπροϋπέτης» καταόησης ως έπιτέλαστου
και ψευδούς μωβειματος άφορά βέβαια έξισου και στις κοινωνικές έπιστημες, άκυ-
ρώνοντας τον μίθο της «άξιολογικής ουδετερότητας» τους. Όσο για τις λεγό-
μενες Έπιστημες του Πνεύματος, ή κύρια συνεισφορά του Χάλντεγγερ συνίστα-
ται στην άποκάλυψη της πλάνης του Ιστορισμού: Η άνάπτυξη της ιστορικής
συνείδησης και ή έπίγνωση της ιστορικότητας κάθε πνευματικού δημιουργήμα-
τος δεν δικαιολογούν την άμφισβήτηση κάθε άληθειακής άξίωσης και ισχύος. Η
ιστοριστική μαμφή του σχετικισμού εκφέρεται μέσα άπό την ψευδαίσθηση μίας
άπροσκαπτης, «άντικειμενικής» και άπόλυτης θέσεως της ιστορίας και των έπι-
τευγμάτων των διαφόρων έποχών. Η ύπαρξη ενός τέτοιου «άρχιμυήδειου» ση-
μείου, που θα εκφείνει του ρού της ιστορικής εξέλιξης και δεν θα ύπόκειται τό
ίδιο στην προκαταόηση μίας έποχής, άποτελεί την ουσία της ιστοριστικής άντα-
πάτης, στην οποία ό Χάλντεγγερ θα καταφέρει άποφασιστικό πλήγμα.

Η εύρήτητα του έρηνηνευτικού φαινομένου και ή πανταχού παρουσία της κα-
τανόησης άνταδεικνύονται σαφώς μέσα άπό τό έργο του Χάλντεγγερ, που πρώτος
τά άναγορεύει σε άντικείμενα μίας πραγμάτευσης φιλοσοφικής – και όχι άπλάως
μεθοδολογικής. Πράγματι, τό κατανοείν και ή έρημεία δεν άποτελούν τεχνικές,
άλλά προϋπέσεις κάθε τεχνικής. Άποτελούν στοιχεία μίας «άλήθεας» που δεν
άντιθέεται στη «μέθοδο»⁸⁸, αλλά συνιστά όρο της δυνατότητας κάθε μεθόδου. Η
χάλντεγγερανή έρηνηνευτική δεν άποτελεί «μεθοδολογία» – ίσως όμως άποτελεί
«μέθοδο», μέ την έννοια που άποτελοΰσαν «μέθοδο» ή πλάτωνική ή ή έγελιανή
διαλεκτική: Δεν έραφμύζεται έξωθεν στο άντικείμενό της, αλλά ένυπάρχει σε αυτό
και έπιβάλλεται άπό την «αίαν αυτου φύσιν», καθώς τό κατανοείν άποτελεί έγγενές
στοιχείο του ίδιου του «Πράγματος» (Sache) των έπιστημών, όπως και της ύπαρ-
ξης έν γένει.

Η έρηνηνευτική άντή «μέθοδος» δεν άποδίδει στη καθολική γνώση, ούτε σε
μια έγελιανού τύπου άπόλυτη άντοδιαύγηση του Πνεύματος. Μόνιμο χαφακτρι-
στικό της χάλντεγγερανης προσέγγισης του έρηνηνευτικού φαινομένου, παρά τις θε-
ματικές μεταστροφές που έντοπίαμαε, άποτελεί ή έπίγνωση της συνύπαρξης φωτός
και σκότους, ή άπόδοχή σκιάων και φωτισκιάσεων κατά την έπιτέλεση του κατα-
νοείν. Όσο ό «ισαρχέγονος χαφακτήρας» και ή διαρκής συνύπαρξη Άδθεντικότη-
τας και Άναυθεντικότητας στο *ΕκΧ* όσο και ή μεταγενέστερη συμκλονική άποκά-
λυψη και άπόκρυψης, τό πάφνο «κόσμου» και «της» στο δυναμικό γήνεσθαι
της άλήθεας, άποτελούν δείγματα της άδιάλειπτης χάλντεγγερανης έμμονής στην

υπενθύμηση τῶν ὀρίων τοῦ Λόγου καὶ στὴν υπάμνηση τῆς ἀνθρωπίνης περὰ τὴν-
τας¹⁰. Ὅπως ἐξάλλου θὰ υπενηθίσει ὁ Ικάνταμερ ἀργότερα, «ἡ έφημερευτική ἐπι-
κεντρώνεται σὲ κάτι ἀκατανόητο. Αυτό ὥστόσο ἰσχύει κατὰ κάποιον τρόπο ἀνε-
καθὼν γιὰ τὴν έφημερευτική. Αυτό που δὲν ἔχει κατανοηθεῖ ἢ δὲν μπορεί νὰ γίνει
κατανόητό προκαλεῖ τὴν έφημερευτική νὰ τὸ θέσει ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ ἐρωτῶν καὶ νὰ
τὸ ἀναγκάσει νὰ γίνῃ κατανόητό»¹¹.

Πῶς ὅμως σχετίζεται ἡ χάντερλεριανὴ φιλοσοφικὴ πραγματέυση τοῦ έφημ-
νευτικού φαινομένου μὲ ὅ,τι ὁ Ικάνταμερ ἀργότερα συγχρότησε καὶ παρουσίασε
ὡς *φιλοσοφικὴ Έφημερευτική*; Ἐν πρώτῳ ἀνοίγει ἕνα ζήτημα που μόνο ἀφο-
θιγῶς μπορεί νὰ μᾶς ἀπασχολήσει ἔδω. Είναι καταρχὴν σαφές ὅτι ἡ φιλοσοφικὴ
Έφημερευτικὴ τοῦ Ικάνταμερ οὐδέποτε θὰ εἶχε καταστῆθῃ δυνατὴ χωρὶς τὸ έργο
τοῦ Χάντερλερ — χωρὶς πάντως ἡ διαπίστωση αὐτὴ νὰ ἀκυρώνει ἢ νὰ ὑποβά-
θμίζει τὴν πρωτοτυπία τῆς. Ἐκτίσου σαφές εἶναι ὥστόσο ὅτι ὁ Ικάνταμερ καλεῖται
νὰ ἀπαντήσει σὲ κενὰ καὶ προβλήματα που στο έργο τοῦ Χάντερλερ μένουσιν ἀλυτα-
— ἢ που δὲν τίθενται κἂν. Ἐν σημαντικότερο ἀπὸ αὐτὰ ἀφορᾶ στὴ σχέση έφημ-
νείας-έφημευτῶν ἀφενὸς καὶ έφημευτικῆς ἀφετέρου. Ἡ έφημευτικὴ θὰ μπορούσε
νὰ κατοχυρώσει τὴν αὐτονομία καὶ ἰδιαιτερότητα τῆς μόνο διακρινόμενη ἀπὸ τὸ
σύνολο τῶν προ- καὶ ἔξω-θεωρητικῶν έφημευτῶν που ἐμπειροχέονται σὲ κάθε σχέση
μᾶς μὲ τὸν κόσμο καὶ σὲ κάθε πρακτικὸ ἐνέργημα. Ὁ Χάντερλερ, βέβαια, φά-
νηκε σαφῶς ἀπρόθυμος νὰ προβεῖ σὲ μιὰ τέτοια διάκριση, ἢ ἔστω νὰ ἀναδείξει τὸν
πρῶτο μὲ τὸν ὅποιο ἡ έφημευτικὴ πηγάζει καὶ ἀναδίδεται μέσα ἀπὸ τὴν εμπειρά-
γματτῆ έφημευεία. Μόνον ἡ ἀπόδοση ἀπὸ τὸν Ικάνταμερ μιᾶς υπερβατολογικῆς διά-
στασης στο έφημευτικὸ έρώτημα, μόνο ἡ μεταφορτῆ του σὲ έρώτημα γιὰ τοὺς
ἐν γένει ὄρους τῆς δυνατότητας τῆς κατανόησης, θὰ ἐπιτρέψει τὴν ἀναδείξη καὶ
κατοχύρωση αὐτῆς τῆς ἰδιαιτερότητας.

Διὲ σχέση μὲ τὸ έργο τοῦ Χάντερλερ, ἡ φιλοσοφικὴ Έφημευτικὴ διακρίνε-
ται γιὰ τρεῖς σημαντικὰς διευρύνσεις, μετατοπίσεις καὶ μετεξελίξεις. Ἡ πρώτη
συνίσταται στο γεγονός ὅτι ὁ Ικάνταμερ, καθὼς δὲν εἶναι μόνο τέκνο τοῦ Χάν-
τερλερ ἀλλὰ καὶ ἔκγονος τοῦ Χέγκελ, ἐντάσσει τὴν περσότητα τῆς ἀνθρωπίνης
κατανόησης σὲ ἕνα εὐρύτερο ἱστορικὸ πλαίσιο: στὴν παράδοση, τὸ ἀποτελεῖ δι-
ναμικὸ πεδίο κίνησης καὶ κύριο προσδιοριστικὸ παράγοντα τῆς προκατανόησης
τοῦ έφημευτῆ. Ἡ ἐκάστοτε «δυστικὴ πραγματικότητα» ἀναδεικνύεται ἔτσι στὴν
έγγενως ἱστορικὴ τῆς διάσταση — καθορισμένη ἀπὸ ἕνα σύνολο παραγόντων που
μόνο ἐν μέρει μπορεί ἡ ἴδια νὰ διαγνώσκει καὶ νὰ καταστήσει ἐμφανείς. Παράλληλα
μὲ αὐτὴ τὴν κατάφαση τῆς ἱστορικότητος, ὁ Ικάνταμερ καθοδηγεῖται καὶ ἀπὸ
μία θετικὴ ἀποτίμηση τῆς ἴδιας τῆς ἱστορίας, ἢ ὅποια δὲν ἀποτελεῖ πλέον μιὰ δια-
δικασία ἐπέκτασης καὶ ἐξάπλωσης τῆς «λήθης τοῦ Είναι», ἐπισημειώνει ἐπιτακ-
τικῶς καὶ διαρκῶς ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὸ «ἀεργέγονο» νόημα τῶν φιλοσοφικῶν
ἐνοσιῶν, ἀλλὰ μιὰ ἀτελεύτητη πορεία παραγωγῆς νοήματος — τόσο πρωτογενῶς,
χάφη στὴν παραγωγὴ νέων πνευματικῶν δημιουργημάτων, ὅσο καὶ δευτερογενῶς,
χάφη στὸν νοηματικὸ ἐμπλουτισμὸ τῶν δημιουργημάτων του παρελθόντος μέσα
ἀπὸ κάθε κατανοητικὴ πράξη. Ἐν πρῶς στιγμὴν μᾶς ἐπιτρεπόταν μιὰ ψυχολο-

γικού χαρακτήρα διατίτωση, θα έντοπίζαμε την κύρια διαφορά του Ικάνταμερ από τον Χάιντεγκερ στην ύπαρξη και έλθειψη καλής πίστης αντίστοιχα. Ένω ό Χάιντεγκερ ύποτιτεύεται έπικαλύψεις, συσκευασίες και στρεβλώσεις, ό Ικάνταμερ διακατέχεται από την ύγιώς άφελή προσοκία ανακάλυψης και παραγωγής νέου νοήματος.

Ήκτος από αυτή τη διαχρονική δειρυνση του έφημερευτικού κύκλου πρός την κατειθυνση της παραδόσης και του παρελθόντος, ό Ικάνταμερ προδάνει και σε μία έξισυ σηματοπική συγχρονική δειρυνση του, πρός την κατειθυνση της δυποκειμενικής, έπικαιωνιακής διάστασης της κατανόησης.⁴¹ Ή έφημεία ως «έπιτελέση» (Vollzug) δεν περιορίζεται πλόν στο αυτόαπαφορικό πεδίο της βιοπικής πραγμαπτικούτητας, του Dasein ή του έφημευτή που άναμείνει την κλήση του Έίνα, αλλά τελείται πρωτίτως ως διαλογική πράξη. Ή σχέση με τον Άλλο δεν τείνει πρός την «καπάτωση» και την ανάπύξη της «φλυορίας», αλλά άφυννίζει τον διάλογο, που γάρη στον έπιτελεστικό του χαρακτήρα άνάγεται σε αυτόνομη άξία καθ' έαυτην.

Όσο ή σνάψη της περατότητας με την ιστορικότητα όσο και ό προσδιορισμός της έφημερευτικής ως διαπροσωπικής κατανόησης βασίζονται σε μία τρίτη δειρυνση της έφημερευτικής προδλημπτικής, που θεμελιώνει τις δύο προηγούμενες και άφορα στη σημασία της γλώσσας. Ός ιστορικά εξέλασθήμενο δλον, ή γλώσσα άποτελεί το νήμα που μάς συνδέει με το παρελθόν του Πνεύματος, θεμελιώνοντας την ιστορικότητα της προκατανόησης και κάθε κατανόησης. Ός όρλιόντας έπικαιωνίας, ή γλώσσα άποτελεί το νήμα που μάς συνδέει με το παρόν του Άλλου, θεμελιώνοντας την διαλογικότητα ως πεδίο κατανόησης και έφημείας. Ή καθολικότητα του κατανοείν άποτελεί έν τέλει έκφραση της μίας και μοναδικής θεμελιώδους καθολικότητας: της καθολικότητας της γλώσσας.⁴² Ή γλώσσα γιά τον Ικάνταμερ δεν άποτελεί πλόν «κόνο του Έίνα», αλλά το ίδιο το «Έίνα» που μπορεί να κατανοηθεί είναι γλώσσα»⁴³ — με άποτέλεσμα να μην έχει νόημα ή ανάξήπηση ενός «Έίνα» πέρα και πίσω από αυτήν. Ο Ικάνταμερ δείχνει πάντως να άποδέχεται μία διάκριση γλώσσας και λεγομένων ότως εκείνη που σπαιραφήθηκε άνωτέρω.⁴⁴ Ή γλώσσα έμφανίζεται στη Φυλοσοφική Έφημευτική ως ένα «πράγμα καθ' έαυτο» που, σε αντίθεση με το όλάνυμο κανταπ, δεν προσδιορίζεται άρηπτικά, ως κάτι που εκφείνει της έμπειρίας και άθλιότητας στη γνώση μας, αλλά θετικά, ως σημείο μεθέξως και πηγή διαρκούς παραγωγής νοήματος.

Ο κατεχόν γλωσσικός χαρακτήρας της Φυλοσοφικής Έφημερευτικής έντοπίζεται στη ρητή διατύπωση και πραγματεύση του ύπερβατολογικού έρωπτηματος γιά τους όρους της δυνατότητας του κατανοείν έν γέμει. Με όσα εκτέθηκαν άνωτέρω, ή συμβολή του Χάιντεγκερ στην προστομασία και άναδείξη αυτής της διάστασης θα πρέπει να κατέστη προφανής. Αυτό που κυρίως έμφανίζεται άπαράιπτο σημερα γιά τη Φυλοσοφική Έφημευτική —μετά από σαράντα χρόνια άνεκτίμηρης συμβολής της στο γλωσσικό διάλογο— είναι να τείνει το έρωπτημα γιά τη σημενή της κατάσταση και προσοπτική. Ο Χάιντεγκερ άποδεικνύεται και εδώ

χρήμιος — κυρίως με άφορη τά όσα ύποστήριξε γιά το status της έφημερευτικής στην παράδοση του 1923. Είπαμε όρι ή άμφισβήπηση του γλωσσικού χαρακτήρα της έφημερευτικής σε εκείνο το κείμενο άποτελοσε άπόρρα της άδυναμίας του φιλοσοφου να έντοπείσει και να προσδιορίσει έννοιολογικά την είδικά έφημερευτική διάσταση της σχέψης του. Μεταφρόμενες όστόσο στη σημενή κατάσταση πραγμάτων, εκείνες οι άπόψεις του άποκότον έκπληκτική έπικαιρότητα.

Έχοντας ήδη σημερθείσει το εκαστό έτος της ήλικίας του, ό Ικάνταμερ εξέκαλοθει κατά πρώτο άδιωθαίμαστο να παράγει γραπτό λόγο, ιστοροπώντας μετάξυ άποκαλυπτικών έμβόλυνσεων στο προηγούμενο έργο του και έλαφώς ναφαιστωτικών άκκασιών. Οι έπίγονοι του, όστόσο, δλοι αυτόι που περαιοότερο ή λιγότερο έντεπνίζονται την έφημερευτική παράδοση, όφειλον τώρα περαιοότερο από ποτε να άναστοχαδούν τά λόγια του νεαρου Χάιντεγκερ που παρατέθηκαν άνωτέρω: «[...] ή έφημευτική δεν είναι κών φιλοσοφία, αλλά μάλλον κάτι προσωπικό» (GA 63, σ. 20). Το παράδοξο αίτημά του να παραμείνουμε μέσα σε αυτό το «προσωπικό» στάδιο «όσο περαιοότερο μπορούμε» είναι φανερό όρι ύλοπότηθηκε τις τελευταίες δεκαετίες, κατά τις όποιες ή έφημερευτική έπέτυχε πράγματα «να υποδάνει στη σημενή φιλοσοφία “πρός ευήμενη μελέτην”» το «έξαπαμένο μέγχι σημερα άντικείμενο» του κατανοείν. Ή διατύπωση του έρωπτηματος γιά τοίς όρους της δυνατότητας του κατανοείν προσέδοσε στη έφημερευτική φιλοσοφικό χαρακτήρα, δεν άρχει όστόσο γιά να τον εξαπαλίζει έσσει (καθώς και ή ίδια ή «φιλοσοφικότητα» είναι κάτι βαθιά ιστοπικό). Σήμερα ή Φυλοσοφική Έφημευτική είναι άναγκασμένη να έπιδείξει: Είτε θα άποτελέσει μία άκόρη φιλοσοφική «Σχολή» —κάνι που θα άντιστρατευόταν άπόλυτα τις άπόψεις του ίδιου του Ικάνταμερ— όδηγούμενη σε περιπαράκωση και σε μία διαρκή άκαπαρωγή και έπανάδιατύπωση αυτού του έρωπτηματος, έκτρεπόμενη από τά έμφανικά φιλοσοφικά θέματα και προδλήματα και διωδιθάνοντας σε μία ιδεολογικά αυτσααφορική ανάξήπηση και ένασχόληση. Είτε θα άναγνωρίσει όρι δεν είναι ή κατανόηση του κατανοείν που θα δώσει ζωή στη φιλοσοφία του αίώνα που άρχίζει, αλλά —ότως πάντα— ή κατανόηση του κόσμου και του ανθρώπου, και θα μετεξέλνυθει σε έφημευτική φιλοσοφία.

Μία τέτοια διαδικασία μετεξέλιξης —που θα συνίσταται πρωτίτως στην ιστορικαιοπότητα της ύπερβατολογικής έρωπτημαπθεσίας της Φυλοσοφικής Έφημευτικής— δεν θα άποδίσει στη δημιουργία μίας άκόρη φιλοσοφικής Σχολής.⁴⁵ Ύπερβαίνοντας τους περαιοτούς των στενώσεων και «Σχολών», ή έφημευτική φιλοσοφία θα στογάζεται έλεύθερα, έχοντας έγκλωπυθει την έφημερευτική διάσταση. Δεν θα προδάνει συγκεκριμένες φιλοσοφικές «θέσεις», αλλά θα διαστογάεται τη «θεσασαότητα», τον παπατικό και πεπερασμένο χαρακτήρα κάθε φιλοσοφικής άπερσίας και κάθε έπιμέρους θέσης. Θα έχει συνεδηση της ιστορικότητας και καιριότητα της φιλοσοφίας, της πανταχού παρούσας ιστοπικής και διάλογικής προκατανόησης, των προύποθέσεων και των άπερσιών της. Θα έχει έπιγνώση της πολυμορφίας της κατανόησης, της περατότητας του άθρωπίνου πνεύματος και της μετεξέλιξης του Άπλυντου σε ένα άπλυντο γήρεοθα, άτέμερον και

ένεργες συγγράμματος. Θα γνωρίζει ότι η μερική του και πραγματικότητα κάθε φιλοσοφικής θέσης δεν άναρσει την αξίωση αλήθειας που έμπεριέχεται σε αυτήν (όπως και σε κάθε γλωσσική έκφραση), ούτε εξαναγκάζει σε διολίσθηση προς τον σχετικισμό ή τον σκεπτικισμό. Θα έχει επίγνωση των όρων του Λόγου· σε αντίθεση ωστόσο με την παραδοτική λαογραφική έφημερευτική των λαοποιματών, δεν θα έπιμένει πεισματικά και με μογχανία σε αυτά τα όρια, αλλά θα κινείται σε δώδεκαρο το έντευθεν πεδίο που αυτά όριοθετούν: στο άπέραστο πεδίο της κατανόησης. Θα είναι διαρκώς έπιφυλακτική έναντι της άπληρης διάκρισης ιστορικής και συστηματικής έρευνας και θα εξακολουθήσει να αναζητεί κατανοητικά στα κείμενα του παρελθόντος την διαχρονική (και ιστορικά εξελασγήμενη) αλήθεια που έμπεριέχουν. Θα εξακολουθήσει, τέλος, να κινείται στο πεδίο της αλληλοδιαπλοκής του τόπης και έφερότητας που δημιουργείται μεταξύ του προς-κατανόησης άφρονος και της πωλαπλότητας του κατανοειν άφετέρου, τρεφόμενη από αυτή τη σχέση και λειτουργώντας διαμεσοδογητικά. Μόνο μια τέτοια έφημερευτική φιλοσοφία που θα άντυκαταστήσει την φιλοσοφική Έφημερευτική θα μπορέσει να αξιοποιησει περαιτέρω και με τον καλύτερο τρόπο—δηλαδή παραγωγικά—την χαινεγγερευτική αληγορία.¹⁰

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Για το Ένω και Χρόνος (στο έξη: *Εκ·Χ*) ως «άπολυμένη» παρενόηση στη στοιχειώδη διαδρομή του Χάιντεγγερ, καθώς και για μια άποψεια συνολικής άποψίσης της στοιχειώδης του διαδρομής, πρβλ. και τα Πρόλογια του πρώτου στο Μ. Ηειντεγγερ, *Τί είναι μεταφυσική*; έκδ. Πατάκης, Αθήνα 2000, σσ. 33-61.

2. *Gesamtausgabe* (στο έξη: *GA*), έκδ. Klostermann, Frankfurt a.M., 1975 κ.έ. Οι παραδόσεις της περιόδου 1919-23 καταλαμβάνουν τους τόμους 5/6/5 τ έτος 6/3· έχουν έκδοθεί δίω· πλην του τ. 6/2.— Η άρβηρη των τόμων, που παραβάξει τη χρονολογική σειρά των παραδόσεων, καθιστά σαφές ότι η άρβηρη για έναξή τους στην έκδοση των Άντωνων Λήφθηκε σε μεταγενέστερο στάδιο. Το ένημερωτικό, περιόδια έκδομένο έντυπο των εκδόσεων Klostermann που συνοδεύει την έκδοση των Άντωνων κάνει λόγο για μια «άποψη που λήφθηκε το 1982 από τον διαχειριστή των καταλόγων (=των υπό Χέριμα Χάιντεγγερ), σύμφωνα με υπόδειξη του Χάιντεγγερ». Η άατυπωσή—μάλλον ήθελε—άφηκε στο σκοτάδι την πραγματική βούληση του Χάιντεγγερ και το άαφές περιεχόμενο της «Υπόδειξης» του.

3. *Ontologie (Hermeneutik der Faktizität)*, *GA* 6/3. — Σύμφωνα με την έκδοσία του έργου K. Bröcker-Olmanns (σ. 113), ο πεπεργος αυτός τίτλος έχει την έξηγήσή του στο έξη πεπεστατικό· λήγεια ο Χάιντεγγερ είχε έπιλέξει τον τίτλο «Λογική», άνοδένοντας σε ένα είταγμένο μέλημα έφημευικής φιλοσοφικών κειμένων. Έπειδή όμως κάποιος τακτικός καθηγητής του Πανεπιστημίου του Φραϊφουρτ ήθελε να προσφέρει ο ίδιος μέλημα με τον τίτλο «Λογική», ο Χάιντεγγερ γέρεται να υπογράφει λέγοντας για τον τίτλο του δίωου του μεθίματος: «ε· τότε “Ουτολογία”». Πάντως, το πεπεστακό αυτό δίωοδα έταφεί για να θεμελιώσει την άποψη της Bröcker-Olmanns ότι ο τίτλος «Ουτολογία» ήταν έξ δολιχίου «άσχημής και τυχαίας».

4. «Aus einem Gespräch von der Sprache», στο *Unterwegs zur Sprache* (στο έξη: *UzS*), Pfullingen 1979¹⁰, σσ. 83-155. — Προς το τέλος του κειμένου (σσ. 149-150), ο Χάιντεγγερ τονίζει με έμμεση ότι δεν προκειται για μια συνηθία «τεψη» («liber») γλώσσα, αλλά για ένα δίωορο που καθορίζεται «μέσα από» την ίδια τη γλώσσα («von ihrem Wesen her»).

5. *UzS*, σ. 95.
6. *GA* 5/6/5 τ. σ. 117.
7. *Ο·π.*, σσ. 131-2.
8. *GA* 5/8, σ. 55. Στην ίδια παράδοση (σσ. 262-263), η «Δεξιμερευτική» (*Dahemeneutik*) καλέται να υποκαταστήσει μια «διαλεκτική ως συνθετική άντιπαρόδοή έννοια».
9. Αυτό τουλάχιστον γίνεται να πιστωθεί ο ίδιος ο Χάιντεγγερ, που σε μια ύποσημείωση στο *Εκ·Χ* έπισημαίνει ότι «από το χειμώνα έξίμηνου 1919-20 παρουσίασε έκανεδημένα στις παραδόσεις του την “έφημερευτική της φυσικής πραγματικότητας” του Dasein» (*Sein und Zeit*, Tübingen 1986¹⁰, σ. 72).

10. Η άπόδοση της *Faktizität* ως «φυσικής πραγματικότητας» είναι πιθανόν να έιναι, ώστόσο την προσημείωση έναντι της άφροτης και μάλλον κακόγρης «ρεγυνότητας». Το ουσιαστικό *Faktizität* προσέρεται από το έπιθετο *faktisch*, που σημαίνει το «πραγματικό» ως «ρεγυνό», ως «πεπεργμένο» (*Faktum*, από το λατινικό *facio*). Έμφανίζεται κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, συναντάται στο έργο του Ντάρου, και η χρήση του καθιερώνεται από τους Νεοκαντιανούς, που συνηθίζουν να άντυπαράβειτον *Faktizität* και *Logizität*: Σε άντίθεση με την ύπερχρονική και καθολική «Λογικότητα», η *Faktizität* όρλώνει το έγγονο, το τυχαίο, το μεμονωμένο, το εϊκόσιο και έπιμέρους, το ιστορικό πρσόν (πρβλ. Th. Kiser, «Das Entstehen des Begriffsfeldes “Faktizität” im Frühwerk Heideggers», στο *Dilthey-Jahrbuch* 4, 1986-87, σσ. 91-120). Ο Χάιντεγγερ χρησιμοποιεί το έπιθετο του πρώτου φορά στην παράδοση του χειμώνα έξίμηνου 1919-20, κάνοντας λόγο για «έπιθετικά φυσικά πραγματικότητας» (*faktische Lebenserfahrung*), την όποια άντιδαστάζει προς τη «γλωσσισθεωρητική», έννοιακή σύλληψη των φυσικών φαινομένων (*GA* 5/8, σ. 157). Το ουσιαστικό *Faktizität* χρησιμοποιείται για πρώτη φορά κατά το θερινό έξίμηνου 1920 (*GA* 5/9, σσ. 87, 173-174), όταν ο Χάιντεγγερ προσπαθεί να άμφοδρήσει τη νεοκαντιανή άντιδαστάδοή ένος ύπερχρονικού κανονιστικού α priori άφρονος και μιας δεδομένης ιστορικής πραγματικότητας άφετέρου. Με τον τρόπο αυτό ύποκαταλεί το δίω άντιθετικό σχήμα που άποδίδει στα Θεωρητικά παράγωγα και στους άδωντους, α priori κανόνες ένα προβόδιμα έναντι του βίωου και της *Faktizität*, έναντι των έντιμέρους δεδομένων μορφών ιστορικά παραγμένης πραγματικότητας.

11. Κατά την περίοδο 1919-23, ο Χάιντεγγερ χρησιμοποιεί τους όρους «όιος» ή «έκη» (*Leben*), «ύπαρξη» (*Existenz*), «φυσική πραγματικότητα» (*Faktizität*) και *Dasein* χωρίς να τους διακρίνει σαφώς, και σγέδω ως συνονμα. (Για τον όρο *Dasein* ως δηλωτικό της άδφούιντης ύπαρξης και για το άποσοφο κάθε άπόδοτης του στην Έλληνική, βλ. τα Πρόλογια του πρώτου στο έξη έκδοση Μ. Ηειντεγγερ, *Τί είναι μεταφυσική*; σσ. 24-25.) Προς το τέλος αυτής της περιόδου, βέβαια, με την (έπαν-)έπιείση και σταδιακή ύπεργλυση της όντολογικής προδημητικής, η «ύπαρξη» και το *Dasein* άρξίζουν να ύποκαθιστούν έννοιολογικά τη «έκη» και τη «φυσική πραγματικότητα». Μόνο στο Ένω και Χρόνος, ώστόσο, ο Χάιντεγγερ θα έναρταδείξει όρατικά την έννοια της «έκως», χαρακτηρίζοντάς την ως «άνεπαρκώς όροθετημένη όντολογικά» και λαϊδένοντας έτσι σαφές άποσταξά από τον Ντάρου και τη «φιλοσοφία της ζωής». Τών όποιων η έπίδοση για την χειμώνα περίοδο του Χάιντεγγερ από την έπίδοση του Ντάρου ύπηρεεί η δημοσίευση το 1923 της αλληλοδιαπλοκής του Ντάρου με τον *Great York von Wartenburg*, στην όποια ο τελευταίος άποκαλύπτει και έπισημαίνει τις ύποστατικές άποξίσεις του Ντάρου και την έδοση του στη μεθοδολογική πείση του Έπιτεπισμού και του Νεοκαντιανισμού. — Για τη σχέση Χάιντεγγερ και Ντάρου, πρβλ. και E. Kasper, «Das hermeneutische Moment in Martin Heideggers Analytik des Daseins», στο H. Lenz, *Philosophie und Interpretation*, σσ. 100-103.

12. *Wahrheit und Methode*, Tübingen 1960, *Gesammelte Werke* (GW), τ. 1.

13. Πρβλ. *GA* 6/3, σ. 80: «Το *Dasein* (ή πραγματικότητα του βίωου) είναι. Είναι μέσα σε έναν χώρο».

14. GW 3, σ. 422.
15. W. Dittgen, *Gesammelte Schriften*, τ. 7, σ. 136.
16. Πρβλ. σχετικά και G. Fagal, «Wie philosophisch zu verstehen ist. Zur Konzeption des Hermeneutischen bei Heidegger», στο H. Vetter (επιμ.), *Stehzig Jahre «Sein und Zeit»*, Wiener Tagungen zur Phänomenologie, Frankfurt a.M. 1999, σ. 138.
17. Πρβλ. επίσης Fagal, *ό.π.*, σ. 139, και J. Gronau, «Die Hermeneutik der Faktizität als ontologische Destruktion und Ideologiekritik. Zur Aktualität der Hermeneutik Heideggers», στο D. Pavenhuss, O. Rosgaier (επιμ.), *Zur philosophischen Aktualität Heideggers*, τ. 2, Frankfurt a.M. 1990, σ. 171. – Για τον θεωρητικό χαρακτήρα της φιλοσοφικής Έρμηνευτικής, πρβλ. επίσης Π. ΘΑΝΑΣΙΔ, «Κριτική στην Έκτακτη», *Εκτακτική*, τ. 14 (1997), σσ. 264-268.
18. Η σαφής επιφύλαξη του Χάντγκερ ένωσε της προσοχής να στραφούμε «αποφύγετα» στα «βία τα πράγματα» δηλώνει την άδυσταση που ήδη από το 1923 είχε λάβει ένωσε της χολωστερικής φαινομενολογίας. Οι άναφορές του στη φαινομενολογία είναι θετικές μόνο όταν επικεντρώνονται στην έννοια του φαινομένου ως όντος που «φανερώεται άρ' έαυτού» (παρ. 14 κ.ά.), ή όταν άντιπαράθετε τη φαινομενολογία ως πρώτο του φάσματος προς τη διαλεκτική (παρ. 9). Έκτακτική είναι πάντως ή έξηγη σημεσίωσι: «Göttingen 1913: "Ένα διόλογο έξιμηνιο μόνιμος του Χόλστερλά είναι πάντως για το πός μιλάει ένα γραμματικόβίωτο. Με τον ίδιο τρόπο συζητούν μετά και για φαινομενολογία για το πός μιλάει ένα φαινομενολογία, τότε είναι κι έγω ύπερ της διαλεκτικής» (σ. 110). Φαινομενολογία βίωσιμα. Άν αυτό είναι φαινομενολογία, τότε είναι κι έγω ύπερ της διαλεκτικής» (σ. 110). – Η όρη λέξη στην τελευταία φράση ενδέχεται να είναι «φαινομενολογία» και όχι «φαινομενολογία», και να πρόκειται για ένα από τα πολλά τυπογραφικά λάθη της έκδοσης των Άπαντων.
19. Πρβλ. *Wahrheit und Methode*, GW 1, σσ. 281-305.
20. Το σημαντικότερο δείγμα του έπους και της λειτουργίας της γαινεργεσιών έννοιας της άνοδο δηλώνεται στο έξεισητική σημάδια κείμενο του 1992 με τίτλο *Φαινομενολογικές έξεισητικές άνοδο* του Άνο τοτέλο. Κατάδειξη της έξεισητικής κατάστασης (Phänomenologische Interpretationen zu Aristoteles. *Anzeige der hermeneutischen Situation* δημοσιεύθηκε για πρώτη φορά το 1989 από τον H. U. Lessing στο *Dilthey-Jahrbuch*, τ. 6, σσ. 237-269). Πρβλ. σχετικά και τα *Πολυέγωνα του γράφοντος* στο M. Handberg, *Τι είναι μεταφυσική?*, σσ. 21-33.
21. *UzS*, σ. 96.
22. Πρβλ. και F.-W. v. Herrmann, *Weg und Methode. Zur hermeneutischen Phänomenologie des seingeschichtlichen Denkens*, Frankfurt a.M. 1990, σσ. 15-16.
23. Fagal, *ό.π.*, σ. 137.
24. Θα άξίζει να άντιταραδωθεί ή γαινεργεσιών έννοια του «σηματός» προς τον έξιση διαλεκτικό δομησι, καθώς και προς άνοδικά παραδείγματα Φαινομενολογίας της Ινώσας ότως έκτενο του Κουάιν (Quine).
25. Πρβλ. σχετικά και GADAMER, GW 1, σσ. 290-300.
26. Κάνουμε εδώ χρήση ενός όρου που δεν χρησιμοποιεί ο ίδιος ο Χάντγκερ, προκειμένου να δηλώσουμε την ένότητα των πρώην διατάσεων αυτου του ό Χάντγκερ άποκαλεί «προγενέστερη κατανομή» ή «προ-όμοιή της κατανομή». Ο όρος «προκατανομή» (Vorverständnis) ως δηλωτικός άντι της όμοιης χρησιμοποιήθηκε κυρίως από τον Μπουλμάν (Bulthmann), πριν καθιερωθεί ως φαινομενολογική έννοια με το έργο του Χάντγκερ *Wahrheit und Methode*.
27. Δε άντιθεσι με ό,τι φαίνεται να πιστεύει ο G. SCHULZ («Was ist und seit wann gibt es "hermeneutische Philosophie"?», *Dilthey-Jahrbuch* 8, 1992/93, σ. 104), ή ύπερβαλλομένη έπισημασθείσθεσία μιας φαινομενολογικής έρμηνευτικής δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι άποκαλεί, άλλα άντίθετα ότι έπισημασθείσθεσία άντιθεσι και κανονιστικά έπισημασθείσθεσία.
28. Το έργο διολογιώνεται σε διάφορα έπος μινός, το Μόρφο του 1926, ύπο την πτεση της προοτιών έκδοσης του Χάντγκερ σε θέση τακτικού καθήγητή στο Πανεπιστήμιο του Μόρμουρ. Ο φάσμος προσφύγει σε παλαιότερες σημειώσεις, έργαδια και πανεπιστημιακές παραδόσεις,

της όποιας συζητ ένωσιώνεται άντοίσιες στο έργο του, που κατά διαστήματα έπισημασθείσθεσία χαρακτήρα. Ο Χάντγκερ έπισημασθείσθεσία την πορεία νέστης του *Εκ.Χ* ως «ιστορία ενός πραγματικού άντοσχεδίασμο» – στη βάση φυσικά μιας ύπερβαλλομένης προετοιμασίας: («Erläuterungen an Heideggers *Anzeige*», στο *Dilthey-Jahrbuch* 4, 1986/87, σ. 17).

29. GA 21, σ. 151.

30. Για μια έξεισησηση έκθεση και άντιολόγηση ότων ύποσημασθείσθεσία έδο, πρβλ. τα *Πολυέγωνα του γράφοντος* στο M. Handberg, *Τι είναι μεταφυσική?*, Άθήνα 2000, σσ. 49-60.

31. Βλ. τόμος GA 9, σ. 333.

32. Πρβλ. και Herrmann, *ό.π.*, σσ. 25-26.

33. Για την «παραστασιακή σέψη», πρβλ. μεταξύ άλλων *Τι είναι μεταφυσική?*, *ό.π.*, σσ. 101-108 και σ. 176, Σχόλιο 103.

34. Άπο έπισημασθείσθεσία του ότων Όρτο Πάινγκερ παρατίθεται στο O. Rosgaier, *Heidegger und die hermeneutische Philosophie*, München 1983, σ. 395.

35. Πρβλ. *UzS*, σ. 98.

36. Δε έπισημασθείσθεσία πάντως να άποσημασθείσθεσία ότι οι πρώτες ενδείξεις ύπερβαλλομένης παραστασιακής σιδηρή της κατισοείσθεσία έρμηνείας κείμενων ένοσημασθείσθεσία ήδη στο έργο των *Συμπεριλάμψε και Νότου*. Για τη σημάδια άντι της όνοει προίσημασθείσθεσία μιας φαινομενολογικής έρμηνευτικής, πρβλ. και E. Kallies, «Die Grundlegung der modernen Hermeneutik durch Friedrich Schleiermacher» και «Verstehen als grundlegendes Prinzip der Geisteswissenschaften bei Wilhelm Dilthey», στο H. Lessing, *Philosophie und Interpretation*, *ό.π.*, σσ. 44-63 και 64-76 άντίστοιχα. Πρβλ. επίσης το κείμενο του B. N. N. του στο παρόν τεύχος.

37. T.S. Kuhn, *Η όμοιή των έπισημασθείσθεσία έπισημασθείσθεσία* (μετρ. Γ. Γεωργακόπουλος, Β. Κάλιας), Θεσσαλονίκη 1987.

38. Ο τίτλος του έργου του Χάντγκερ *Άλήθεια και Μέθοδος άνοσημασθείσθεσία άνοσημασθείσθεσία* και έκδοθηκε έρμηνευτικό του έρμηνείας ως άνοσημασθείσθεσία άντιπαράθεσης της άλήθειας στην έπισημασθείσθεσία μέθοδο-λογία και άνοσημασθείσθεσία της άλήθειας της τελευταιίας να όνηται στην άλήθεια. Σάφηντα χρόνια μετά τη δημοσίευση του έργου, ή παραέξηγη άντι της όνοει φυσιολογικά να έξει έρμηνεία.

39. Για το παρόν «κόσμο» και «γης», πρβλ. *Η προέλευση του έργου τέχνης*, Άθήνα 1986 («Der Ursprung des Kunstwerkes», στο *Holzwege*, GA 5, σσ. 1-74), καθώς και το κείμενο του γράφοντος «Η Έχη ως Όντολογία. Ο Heidegger για την Προέλευση του έργου τέχνης», στα *Πρακτικά του 11ου Διεθνούς Συνέδριου Έλληνικής Φιλοσοφίας: Έλληνική Φιλοσοφία και Κάλιας Τέχνης* (επιμ. Κ. Βουδούρης), Άθήνα 2000, σσ. 59-70.

40. GW 10, σ. 63.

41. Θα άξίζει ότως να διερευνηθεί πός άντελει σε άντι τη δεινωση και στην περιγραφή της κατανόησης ως κατέστηση διολογικής πράξης ή χατισομασθείσθεσία «Θεωρία της έπισημασθείσθεσία πράξης» (I. Haverkamp, *Theorie des kommunikativen Handelns*, Frankfurt 1981).

42. Πρβλ. *Wahrheit und Methode*, GW 1, σσ. 478-494.

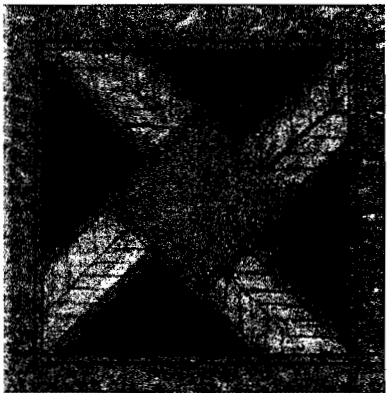
43. *Ό.π.*, σ. 478.

44. Άπο του τουλάχιστον δείχνων οι άναφορές του στο «ένδοξεο ρήμα» (*verbum intensus*): πρβλ. της άναφορές στον *Λύουστιν*, *ό.π.*, σσ. 422-431. – Έπισημασθείσθεσία προσωπικότητας του συνημμένες με τον Χάντγκερ, ο *Zan* Ιχρόταν περιγράφει το άντοσημασθείσθεσία *verbum intensus* ως άνοσημασθείσθεσία του της καθολογιώνεται της γαινεργεσιών έρμηνευτικής: όλ. J. Gronau, *Einführung in die Philosophische Hermeneutik*, Darmstadt 1991, σσ. ix-xi.

45. Μία διάκριση Φαινομενολογίας Έρμηνευτικής και έρμηνευτικής φαινομενολογίας έπισημασθείσθεσία και ο O.F. Bollnow: «Η πρώτη συνίσταται στην άνοσημασθείσθεσία της μέθοδου των φαινομενολογικών και ιστορικών έπισημασθείσθεσία σε μια ύψηλοτερη φαινομενολογική άντελέξη. Η δεύτερη έννοια δηλώνει την προστάθεια της φαινομενολογίας για μια έρμηνευτική άνοσημασθείσθεσία εν γένει, δηλαδή για την έρμηνεία της βωκοσημασθείσθεσία παραστασιακής» («Festrede zu Wilhelm Dilthey's 150. Geburtstag», *Dilthey-Jahrbuch* 2, 1984, σσ.

4.9-5.0). Έκκεκώνας από τη διάκρυση του Bollnow, ό G. SCHOLTZ («Was ist und seit wann gibt es "themematische Philosophie"?», *Dilthey-Jahrbuch* 8, 1992/93, σσ. 93-119) τονίζει ήδη τή σημασία που έχει για μία εμπνευστική φιλοσοφία ή ιστορική συνείδηση, ή επίγνωση και ανάληψη της ιστορικότητας. Στην προσπάθειά του, ιδίως, να καθοριστεί για την εμπνευστική φιλοσοφία στενά και σαφώς προσδιορισμένα όρια, την αντιδιαστέλλει προς «τη μεταφυσική, τον Ίπερβατολογισμό και προς κάθε φιλοσοφία της Ίστορίας» και την περιγράφει ως διάδοχο της απειθούς Μεταφυσικής. Με αυτή την αντιδιαστολή ιστορικότητας και μεταφυσικής, ό Scholtz φαίνεται να αντιπαράγεται μεταφυσικά ποταγμάτα όπως το έγγλωμο, που έθεταν έξισου στο έτιςεντρο τους το διαστογασμό της ιστορικότητας. Όταν έξάλλου έπιμείνι ότι «κάθε γνώση δεν έχει υπερβατολογικά, αλλά ιστορικά και έιδεγμενικά (kontingente) ποινιδέστες, ό ίστοές δεν άνασυγχροτούνται οβθολογικά» (σ. 117), φαίνεται να θέτει υπό άμφωγήτηση κάτι που δεν έπιτάνεται να πάθει να άποστεί άιτημα και άποστολή κάθε φιλοσοφίας: την οβθολογική και έννοιακή άνασυγχροτήση των όρων συγχρότησης της πραγματικότητας. Ίί άναφορά σε μία εμπνευστική φιλοσοφία ως διάδοχο της φιλοσοφικής Έμπνευστικής δεν μπορεί να άποβίλνι στο «κλίεμο» στα στενά όρια μιας νέας Σχολής ή ενός άαστηρά καθορισμένου πρώτου σκέλης, αλλά στο «άνορημα» της όλης φιλοσοφίας και στην έτοιμότητα της να εγκοιτωθεί την εμπνευστική διάσταση που έτι δεχάστε άναδεικνυε ή φιλοσοφική Έμπνευστική. Με αυτή την έννοια, ένδεχεται ό άρχικός και ειρής προσδιορισμός της εμπνευστικής φιλοσοφίας από τον Bollnow να άποδειχθεί έπαρκής.

46. Είγχαριστώ θερμά την ύρεθωρη του παρόντος άρπεφώματος Αικατερίνη Καλέση για τίς πολύτιμες ύποδείξεις και έπισημάνσεις της.

Μελέτη θέματος για το δακτύλομα. [ΘΕΜΑ 1]